

16+

Мін

Літаратура і мастацтва

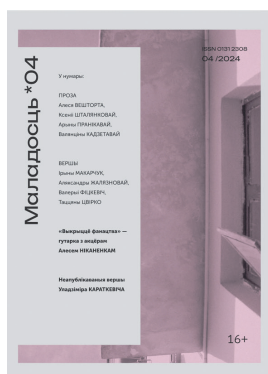
Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 20 (5281) 31 мая 2024 г.

ISSN 0024-4686

Паважаць
Закон
і Слова
стар. 4

Вечныя
пытанні
быцця
стар. 6

У кадры —
беларускі
пейзаж
стар. 12

З юбілеем, Купалаўскі дом!

Фота Кастуся Дробава.

Дырэктар музея Янкі Купалы Ганна Галінская атрымала падарунак ад найстарэйшага супрацоўніка Марыі Чабатарэвіч.

«Прытулак любові — Купалаўскі дом, // Дзе зноў зажадалі сустрэцца. // З Купалам у сэрцы ўсе мы жывём. // З Купалам — у сэрцы!» — менавіта з гэтых слоў распачалося святкаванне юбілею Дзяржаўнага літаратурнага Музея Янкі Купалы, які сёлета адзначае 80 гадоў з моманту свайго заснавання. У час Вялікай Айчыннай вайны будынак быў зруйнаваны. Аднак Дом Купалы вярнулі на сваё месца. 9 кастрычніка 1959 г. наведвальнікі прыйшлі ў новы будынак па вул. Купалы, 4. На жаль, некалькі месяцаў не дажыла да адкрыцця жонка Песняра, але яе імя гучала ў гэты дзень неаднойчы, бо Дом Купалы быў створаны ў першую чаргу яе намаганнямі: дзякуючы Уладзіславе Францаўне Луцэвіч была падпісана пастанова аб стварэнні ў Мінску музея народнага паэта Беларусі.

Цяпер гэта адзін з найстарэйшых музеяў краіны! Нягледзячы на такі даволі вялікі ўзрост, мінулае ў гэтых сценах крочыць побач з сучасным, захоўваючы павагу і любоў да творчасці Янкі Купалы. Памяць пра яго жыве ў кожным слове, у кожнай рэчы, у кожным рукапісе... Дарэчы, да сёлетняга юбілею была падрыхтавана спецыяльная выстава «Купалаў Дом — 80». Яе прэзентавалі падчас тыдня ў рамках Міжнароднай акцыі «Ноч музеяў — 2024».

У мінулую пятніцу, калі і праходзіла святкаванне юбілею, прагучала нямала цёплых шчырых слоў ад усіх, хто прыйшоў павіншаваць музей і яго супрацоўнікаў з такім сур'ёзным узростам. Сярод гасцей прысутнічалі сваякі — траюрадныя пляменнікі Янкі Купалы Ніна Раманоўская, Віктар і Іван Аўлачымскія.

Працяг на стар. 2 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Падзея. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка прыняў удзел у Форуме медыйнай супольнасці Беларусі. Мерапрыемства прайшло ў Палацы культуры вобласці ў Магілёве, куды з'ехалася больш за тысячы чалавек. Прэзідэнт назваў медыйным форумам вельмі своечасовым і маштабным праектам. Але ў той жа час ён лічыць, што маштаб такіх мерапрыемстваў павінен быць яшчэ большым. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што тэма форуму «Роля журналіста ва ўмовах трансфармацыі грамадства» гучыць заўсёды актуальна.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла з днём тэзіамянінаў. «У дзень памяці святых роўнаапостальных Кірылы і Мяфодзія ў знак удзячнасці за шматгадовую нястомную працу праходзяць святочныя службы ў храмах, узносяцца малітвы за Ваша здароўе, — гаворыцца ў віншаванні. — Як прадстаяцель Рускай праваслаўнай царквы Вы несце ў грамадства ідэалы міласэрнасці і добра, святло духоўнасці і асветы. Мільёны хрысціян знаходзяць у Вашым архіпастырскім слове сучаснае і адказы на свае жыццёвыя пытанні». Кіраўнік дзяржавы адзначыў вялікую ролю Патрыярха Кірыла ва ўмацаванні братэрскіх сувязей паміж Беларуссю і Расіяй. «Вас чуюць і паважаюць далёка за межамі рускай зямлі. Сёння, абাপіраючыся на веру ў Бога, традыцыйныя маральныя каштоўнасці, праз праваслаўе можна дасягнуць міру і згоды ў сям'і славянскіх народаў», — падкрэсліў Прэзідэнт.

Узнагароды. Падчас Форуму медыйнай супольнасці ўзнагародзілі пераможцаў і лаўрэатаў XX Нацыянальнага конкурсу «Залатая Ліцера». Сярод іх — нашы калегі з Выдавецкага дома «Звязда». Пераможцам у намінацыі «Найлепшыя матэрыялы сацыяльна-эканамічнай тэматыкі» стаў звяздоўскі праект «Плеяда маладых», прысвечаны маладым беларусам, якія, нягледзячы на ўзрост, шмат чаго ўжо дасягнулі і зрабілі свой важкі ўклад у развіццё краіны. У намінацыі «Найлепшыя матэрыялы грамадска-палітычнай тэматыкі» лаўрэатам конкурсу стаў праект «Мясцовыя самакіраванне», на старонках якога асвятляецца дзейнасць парламентарыяў. Аглядальнік рэдакцыі газеты «Звязда», аўтар праекта «Алімпіец» Валерыя Сцяцко стала лаўрэатам у намінацыі «Найлепшыя матэрыялы па тэматыцы спорту і турызму».

Памяць. Помнік мітрапаліту Філарэту, першаму Патрыярхаму Экзарху ўсяе Беларусі, адкрылі ў Гродне. Ён устаноўлены на тэрыторыі храма Свяціцеля Мікалая Цудатворца. Работа над ім, як піша БелТА, доўжылася на працягу двух з паловай гадоў. Вышыня бронзавага помніка разам з пастаментам 4,6 м.

Пашана. Мастацкі кіраўнік Вялікага тэатра Беларусі, народны артыст СССР і Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, выдатны беларускі харэограф Валянцін Елізар'еў развітаўся з тэатрам — пайшоў на заслужаны адпачынак.

Запашэнне. Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм» запрашае на Дзень адкрытых дзвярэй «На кінастудыю ўсёй сям'ёй», які адбудзецца 1 чэрвеня 2024 года з 10.00 да 14.00, паводле БелТА. Удзельнікі мерапрыемства змогуць наведаць музей і здымачныя павільёны з тэматычнымі фотазонамі, а таксама ўбачыць мультфільмы і фільм «Кіношнікі» Кірыла Халецкага, які нядаўна заняў першае месца ў намінацыі «Найлепшы поўнаметражны фільм міжнароднай праграмы» на XXIX Міжнародным фестывалі «Кіно — дзецям» у Самары.

Прэзентацыя. Брэсцкая вобласць 2 чэрвеня прэзентуе ў Мінску гала-канцэрт на Рэспубліканскім фестывалі «Беларусь — мая песня», паведамляе БелТА. Для гасцей падрыхтаваў мноства сюрпрызаў: у фале Палаца Рэспублікі ўсіх будзе сустракаць сімвал Брэсцкай вобласці — зменшаная копія скульптуры зубра, размешчанай на трасе М1, акрамя таго, будзе магчыма паглядзець з брэсцкім ліхтаршчыкам. У гала-канцэрце прымуць удзел каля 1,5 тыс. чалавек — больш за 50 творчых калектываў, каля 30 вакалістаў і інструменталістаў. На сцэне Палаца Рэспублікі ўпершыню прагучыць музычны твор да 85-годдзя Брэсцкай вобласці.

Традыцыя. У Гродне 7—9 чэрвеня пройдзе ўжо традыцыйны Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур. Яго галоўнай тэмай стане сям'я і яе каштоўнасці як у літаральных сэнсе слова, так і ў шырокім разуменні — як сям'я народаў, якія дружна і мірна жывуць у Беларусі. Па інфармацыі БелТА, сёлета збяруцца прадстаўнікі 35 нацыянальнасцей, у тым ліку новыя ўдзельнікі з Аргенціны, Манголіі, Бураціі, Камеруна, Егіпта. Фестываль традыцыйна адкрые шэсць ў нацыянальных уборах па гістарычным цэнтры горада да Савецкай плошчы.

Агляд афіцыйных падзей ад Валянціны ПЯТРОВАЙ

3 нагоды

3 юбілеем, Купалаўскі дом!

Сімвалічна, што віншаванне распачалося з песні «Спадчына» на словы Янкі Купалы. А далей прагучалі яго «Явар і Каліна», «Вясна», «Ты прыйдзі ка мне каханнем»... Гэта была цудоўная ідэя арганізатараў — упрыгожыць урачыстую афіцыйную праграму песнямі на словы народнага паэта Беларусі. Здавалася, што ў зале прысутнічаў такім чынам і сам паэт, бо ён сапраўды дагэтуль жывы дзякуючы спадчыне. Сваімі спевамі ўсіх прысутных зачаравалі заслужаныя артысты Рэспублікі Беларусь Наталля Тамела і Дзмітрый Качароўскі, салісткі заслужанага калектыву «Нацыянальны акадэмічны канцэртны аркестр Беларусі імя М. Я. Фінберга» Алеся Дзержавец і Таццяна Глазунова, лаўрэат міжнародных конкурсаў Аляксандр Салаўёў.

Не абышлося без падарункаў і сюрпрызаў. Ганаровую грамату за шматгадовую плённую дзейнасць па захаванні і развіцці нацыянальнай культуры Дзяржаўнаму літаратурнаму музею Янкі Купалы ўручыла кіраўнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ірына Карповіч. У сваім віншаванні яна шчыра падзякавала ўсім тым, хто дапамог адрадіць Дом Купалы, і падажала новых праектаў, каб творчасць паэта натхняла новыя пакаленні. Таксама былі ўшанаваны і супрацоўнікі музея-юбіляра. Нагрудны знак «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» ўручылі загадчыку аддзела музея Дзіяне Кавалевіч і галоўнаму захавальніку фондаў Надзеі Саевіч, ганаровыя граматы атрымалі намеснік дырэктара Вольга Лебедзь і загадчык філіяла «Ляўкі» Аксана Платонава, падзякі міністра культуры — супрацоўніца музея Валянціна Ціханавецкая і загадчык філіяла «Акопы» Алена Гурэцкая. Усіх, хто быў адзначаны з нагоды юбілею, і не пералічыш...

Дырэктар музея Янкі Купалы Ганна Галінская падкрэсліла сімвалічнасць таго, што юбілей музея адзначаецца ў адзін год з 80-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Яна зрабіла невялічкі экскурс у гісторыю стварэння музея. Але лепш усе ахвотныя пазнаёмяцца з ёй самі, калі прыйдуць у Дом Купалы.

Павіншаваць юбіляра прыйшоў першы намеснік кіраўніка адміністрацыі Цэнтральнага раёна г. Мінска Аляксандр Мацэвіч. Ад Саюза пісьменнікаў Беларусі

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Слова яднае сэрцы...»

Літаратурна-музычная вечарына «Слова яднае сэрцы...», прысвечаная 90-годдзю Саюза пісьменнікаў Беларусі, адбылася ў Горацкім раённым гісторыка-этнаграфічным музеі.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі Алеся Цэван і Святлана Цмугунова, настаяцель храма Святой Жываначальнай Тройцы аграгарадка Расна Дрыбінскага раёна іерэй Генадзь Мартынаў, вучні сярэдняй школы № 3 г. Горкі, студэнты БДСГА, супрацоўнікі ўстаноў культуры і адукацыі, удзельнікі народнага літаратурнага аб'яднання «Роднае слова», іншыя аматары мастацкага слова.

Прысутныя даведліся пра гісторыю стварэння і развіцця гэтай творчай арганізацыі, пра горацкіх аўтараў, якія ў розныя гады сталі яе членамі: Ніна Кавалёва, Міхаіл Уласенка, Анатоль Прохараў, Сяргей Кісялёў, Наталля Ніканчук і Алеся Цэван. Імёны гэтых пісьменнікаў добра вядомыя не толькі жыхарам горацкага краю.

У зале гучалі вершы і песні на словы Алеся Казека, Ніны Кавалёвай, Сяргея Кісялёва, Наталлі Азаранка і інш.

Святлана Цмугунова пазнаёміла з творчай біяграфіяй і сваімі зборнікамі і прачытала твор «Я з вершам у сэрцы не загіну...», а таксама выканала песню на свае словы «Храм над горадам стоіць». Цэнтральнай бібліятэцы імя Максіма Гарэцкага яна падарыла дзіцячую кніжку «Прывітанне, дзетачкі...».

Алеся Цэван таксама расказала пра свой творчы шлях і прачытала новыя вершы. Паэтэса звярнула

выступіў дырэктар Цэнтра падтрымкі літаратуры Анатоль Матвіенка, ад Мінскай гарадской арганізацыі Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, інфармацыі, спорту і турызму — Сяргей Крысенка.

3 нагоды юбілею ўшанавалі і найстарэйшых супрацоўнікаў музея — Фаіну Ваданасаву, Глафіру Кушалю і Марыю Чабатарэвіч. Марыя Кандратаўна Чабатарэвіч нагадала, што ў Доме Купалы заўсёды працавалі адданыя творчасці Песняры людзі. Яна падарыла юбіляру бюст Янкі Купалы, створаны скульптарамі Львом і Сяргеем Гумілёўскімі.

Дарэчы, не ўсе змаглі прыйсці на свята асабіста. Геаграфія віншаванняў сапраўды ўражвае! «Клопамат сэрца, неабыхавасцю думак, руплівасцю рук, цеплынёй беларускага слова — вашых і вашых шануюных папярэднікаў — Купалаўскі музей карпатліва і пяшчотна захоўвае для будучыні адзін з галоўных сімвалаў беларускай тоеснасці — пранікнёнае пазытычнае слова Янкі Купалы, памяць пра яго асобу і жыццёвы подзвіг», — адзначыў у сваім віншавальным лісце Андрэй Дапкюнас, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Аўстрыі і Славеніі, Пастаянны прадстаўнік пры ААН і міжнародных арганізацыях у Вене, Пастаянны прадстаўнік пры АБСЕ. Таксама была зачытана тэлеграма ад былога дырэктара музея, унучатай пляменніцы Янкі Купалы Жанны Казіміраўны Дапкюнас і віншавальны ліст ад дырэктара Цэнтралізаванай сістэмы дзяржаўных публічных бібліятэк г. Мінска Алены Матвеевай. Даслалі сваё відэа-віншаванне і калегі з Рэспублікі Татарстан, з сяла Пятчынчы, дзе знаходзіцца адзіны ў Расіі мемарыяльны музей-кватэра Янкі Купалы. Кожную дату літаратурнага музея яны па традыцыі святкуюць разам!

Напрыканцы свята былі ўручаны плакеткі «Сябра музея». Сярод тых, хто іх атрымаў, — і дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага Якуба Коласа Ірына Мацяс. У сваім віншаванні яна адзначыла, што сяброўства Купалы і Коласа цяпер працягваецца ў супрацоўніцтве Дома Купалы і той установы, якую ўзначальвае яна. І гэта яшчэ раз падкрэслівае: творца жывы, пакуль яго памятаюць і шануюць.

Ірына ПРЫМАК

Алеся Цэван і Святлана Цмугунова.

ўвагу на тое, што «кожны дзень чалавек стварае ўласную гісторыю, а пісьменнікі ўмеюць гэтую гісторыю выказаць словамі і паглыбіцца ў сутнасць рэчаў». Алеся Дзмітрыёўна пажадала прысутным заўсёды рабіць правільны выбар і мець поспех у добрых пачынаннях, а членам Саюза пісьменнікаў Беларусі — натхнення і творчага росквіту.

«Кніга можа быць і добрым сябрам, цудоўнымі лекамі для душы чалавечай, а можа стаць і жудаснай атрутай у жыцці — такое, на жаль, бывала неаднойчы. Не толькі пісьменнік адказны за сваіх «дзяцей», чытач таксама павінен быць уважлівым да таго, што ён бярэ ў рукі. Бруд з адзежы адмываецца, а з душы і сэрца яго адмыць часцей за ўсё немагчыма. Не пакідайце па-за ўвагай духоўную

ежу, і няхай нас усіх бароніць Бог ад усякае навалы», — адзначыў іерэй Генадзь Мартынаў.

Супрацоўнікі Цэнтральнай бібліятэкі імя Максіма Гарэцкага падрыхтавалі літаратурную выстаўку, дзе былі прадстаўлены кнігі членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Наталля Сафронава пазнаёміла аўдыторыю з паказчыкамі запатрабаванасці кніг сучасных беларускіх пісьменнікаў у чытачоў цэнтральнай бібліятэкі імя Максіма Гарэцкага. Яна адзначыла, што творы беларускіх аўтараў самай разнастайнай тэматыкі заўсёды карыстаюцца папулярнасцю сярод людзей рознага ўзросту.

Людміла ДЗЕРУЖКОВА
Фота даслана аўтарам

стасункі

Рамантыка зямлі цаліннай

Па запрашэнні Асацыяцыі беларускіх культурных цэнтраў Казахстана «Родны кут» першы намеснік СПБ Алена Стэльмах прыняла ўдзел у анлайн-канферэнцыі і прэзентацыі кнігі Наталлі Ражновой «Зямля цалінная».

— Выхад кнігі стаў вялікай не толькі культурнай, але і грамадскай падзеяй у Казахстане, — заўважае Алена Анатольеўна. — Руплівая праца дакументаліста дазволіла сабраць унікальны матэрыял аб пакаленні рамантыкаў і энтузіястаў, якія ехалі ўзнямаць цаліну, каб зрабіць казахскі стэп квітнеючым краем.

У Казахстане памятаюць пра ўдзел у будоўлі прадстаўнікоў розных нацыянальнасцей. Пра іх ужо напісаны кнігі. А вось пра беларусаў забыліся. Хаця да 1960 года сюды прыбыло амаль 100 тысяч нашых землякоў. Таму менавіта цяпер, да 70-годдзя гэтай грандыёзнай падзеі,

справядлівасць адноўлена. Кніга, цёплая, душэўная, пабачыла свет.

Яе аўтар — Наталля Ражнова — нарадзілася ў Бабруйску. У 1958 годзе

яе бацька прыехаў у Акмолінскую вобласць на цалінныя землі. Пасля туды перасялілася і ўся сям'я. З тых часоў ужо пятае пакаленне жыве і працуе ў Карагандзе.

Наталля Уладзіміраўна кажа пратое, што першацаліннікі нават не ўяўлялі сваё дачыненне да сварэння гісторыі. Яны проста працавалі, часам вельмі цяжка, напружана. Радаваліся, калі праца прыносіла плён. Цаліна стала іх жыццём і родным домам.

— Я да гэтага часу живу лёсамі сваіх герояў, — распавядае аўтар кнігі. — Яны ў мяне ў душы. Калі пісала, разам з імі садзілася за трактар, разам з імі кідала збожжа, вяла запоўненую ўраджаем машыну, на палёвым стане ела булён. Усё гэта мне вельмі дорага.

Наталля Ражнова мяркуе ў ліпені прыехаць у Беларусь. Вельмі хоча пабываць на радзіме. І, безумоўна, вярта прэзентаваць кнігу «Зямля цалінная» ў Мінску.

Марыя ЛІПЕНЬ

імпрэзы

Пад мірным небам

УЦэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы горада Мінска адбылася прэзентацыя калектыўнага зборніка «Пад мірным небам», які выйшаў у выдавецтве «Чатыры чвэрці». Перад вучнямі Сенніцкай, Заслаўскай, Папярнянскай і Шчомерыцкай сярэдніх школ Мінскага раёна са сваімі вершамі выступілі Міхась Пазнякоў, Тамара Кавальчук, Фёдар Баравы, Лізавета Палеес, Генрых Тарасевіч і член літаратурнага аб'яднання «Літаратар» горада Асіповічы Людміла Піскун. Песні на словы Міхася Пазнякова і Тамары Кавальчук выканала Наталля Хадкевіч. Таксама прагучалі аўтарскія кампазіцыі ў выкананні Генрых Тарасевіча. Парадавала і салістка народнага ансамбля «Берагі» Жанна Швеіц.

Міхась ПАЗНЯКОЎ

Чытанні «Каля ратушы»

У апошнюю вясовую суботу пісьменнікі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Зміцер Дземідовіч, Вольга Норуна, Валерыя Саротнік і Іна Фралова прынялі ўдзел у паэтычных чытаннях на плошчы Свабоды.

Да літаратараў далучыўся паэтычны тэатр «Рытмы сэрца», што працуе пры БДУІРы. У выкананні таленавітых удзельнікаў гучалі вершы Эдуарда Асадава, Сяргея Ясеніна, Уладзіміра Караткевіча. Вучань 4 класа сталічнай гімназіі № 29 Елісей Удавічэнка прачытаў некалькі твораў беларускіх сучасных паэтаў.

На літаратурнай пляцоўцы выступіў і краязнаўца Аляксандр Плавінскі. Пісьменнік прадставіў кнігу «Беразьянка», якая пабачыла свет у ВД «Звязда».

Ганна СТАРАДУБ

Вандроўка ў свет прыроды

У бібліятэцы-філіяле № 1 імя І. П. Мележа ДУ «Сетка публічных бібліятэк горада Гомеля» адбылася гадзіна знаёмства з кнігай гомельскай пісьменніцы, лаўрэата абласной літаратурнай прэміі імя Кірыла Тураўскага Наталлі Шастаковай «Сакрэтная экспедыцыя Васі Ванечкіна і Платона Бярозкіна».

Пазнаёміцца з ёй прыйшлі вучні 4 «Б» класа сярэдняй школы № 49 г. Гомеля. Гэта не першая сустрэ-

ча дзяцей з пісьменніцай. Яны ўжо ўзаемадзейнічалі ў рамках заняткаў экалагічнага клуба для малодшых школьнікаў «Званочак».

Наталля Шастакова расказала аб тым, што натхніла яе на стварэнне кнігі. Таксама распавяла пра Салаўіны гай у Яроміне і аб тым, як важна яго зберагчы, данесці яго каштоўнасць да людзей і растлумачыць, што там знаходзяцца насякомыя і расліны з Чырвонай кнігі. Школьнікі даведаліся, што прататыпы галоўных герояў аповесці былі ўзяты

з рэальнага жыцця. А парады, выкладзеныя ў кнізе, будуць карысныя і цікавыя не толькі дзецям, але і дарослым.

Вучні задавалі шмат пытанняў, з задавальненнем прынялі ўдзел у прыдуманні імя аднаго з герояў будучай кнігі Наталлі Шастаковай. Прачыталі апавяданні, якія напісалі самі. Некаторыя з іх ужо надрукаваны ў гомельскіх часопісах. Наталля Сямёнаўна падарыла экзэмпляр сваёй новай кнігі бібліятэцы.

Аксана СЕРАДА

Трагедыя Беразьянкі

На пляцоўцы літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» адбылася прэзентацыя кнігі Аляксандра Плавінскага «Беразьянка».

Пачалося мерапрыемства з невялікага фільма, дзе аўтар кнігі прадставіў хроніку жаклівых падзей Вялікай Айчыннай вайны — знішчэнне ў Пухавіцкім раёне вёскі Беразьянка разам з яе жыхарамі.

Пісьменнік раскажаў і пра вялікую падрыхтоўчую працу — збор архіўных дакументаў. Прывёў жудасныя лічбы, раскажаў пра бесчалавечнасць паліцэйскіх батальёнаў.

Нікога не пакінула раўнадушным сведчанне ацалелых жыхароў вёскі Беразьянка.

Ганна СТАРАДУБ

радзіннае

З павагай да спадчыны

У Стрэшынскай сярэдняй школе Жлобінскага раёна ўрачыста адкрылі абноўлены музей «Спадчына».

— Ён быў створаны ў 2016 годзе на аснове школьнага музея баявой славы і музейнага кутка лёну. У 2020 годзе пачалася яго рэканструкцыя. І цяпер ён займае асобнае памяшканне плошчай 72,1 кв.м. Павялічыліся яго фонды — да 140 асноўных адзінак, — распавяла дырэктар школы Таццяна Дзенісюк.

Вялікую дапамогу ў гэтай справе нам аказаў лясгас — мэбля і новымі экспанатамі.

Збіраць экспанаты дапамагалі мясцовыя жыхары, школьнікі. Асабліва шмат у музеі матэрыялаў, прысвечаных землякам, якія ўдзельнічалі ў Вялікай Айчыннай вайне. З нагоды 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у абноўленым музеі будуць праходзіць урокі памяці.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел старшыня Стрэшынскага сельскага выканкама Таццяна Ахмедава, ляснічы мясцовага лясніцтва Кацярына Мельнікава, педагог-арганізатар раённага цэнтра турызму і краязнаўства дзяцей і моладзі Юлія Савасцеенка і вучні Навамаркавіцкай базавай школы.

Мікалай ШУКАНАЎ

«ЛіМ»-люстэрка

Карціна «Падрыў» Івана Паўлава Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» атрымала ўзнагароду за перамогу ў намінацыі «Найлепшы сцэнарый» на XXIX Міжнародным фестывалі ваеннага кіно імя Юрыя Озерава, піша БелТА. Фільм распавядае аб падлетках-добраахвотніках, якія займаліся маштабнай ачысткай тэрыторый ад мін і снарадаў, што засталіся ў зямлі на месцы баявых дзеянняў пасля вайны і не разарваліся. Міжнародны фестываль ваеннага кіно імя Юрыя Озерава праводзіўся з 2003 года ў розных гарадах Расіі, а з 2016-га — нязменна ў Туле.

Рэліз экранізацыі аднайменнай аповесці Васіля Быкава «Альпійская балада» чакаецца ў 2026 годзе, гаворыцца ў прэзентацыі праекта, прадстаўленай на вочнай абароне нацыянальных фільмаў, вытворчасць якіх ажыццяўляецца арганізацыямі, што не з'яўляюцца лідарамі айчыннай кінавытворчасці. Паводле інфармацыі «ИТАР-ТАСС» здымачны перыяд запланаваны на люты — чэрвень 2025 года. Рэжысёрам стужкі выступіць Уладзімір Кот. Галоўныя ролі ў праекце выканаюць расійскі акцёр Мікіта Яфрэмаў і італьянская актрыса Дэніз Сардыска, вядомая па фільме П'етра Марчэла «Марцін Ідэн».

Маштабнае мерапрыемства «Чай для гармоніі свету» пройдзе ў Мінску на плошчы Свабоды 1 чэрвеня. Як паведамляе карэспандэнт агенцтва «Мінск-Новости», для гледачоў будуць выступаць запрошаныя госці з аўтаномнага раёна Кітая Унутраная Манголія — ансамбль песні і танца «Улань Муцы». Спецыяльна для канцэрта ў Беларусі артысты адабралі тыя нумары, якія найлепш дэманструюць характар і каларыт іх малой радзімы. Са сцэны прагучаць унікальныя народныя песні і незвычайная інструментальная музыка. У палатках, дзе прапануюць прадукцыю аўтаномнага раёна Кітая Унутраная Манголія, наведвальнікі змогуць пабачыць шмат цікавага, у тым ліку традыцыйную чайную цырымонію.

Дзяржаўны Рускі музей арганізуе 8—9 чэрвеня «Дзень Летняга саду», які стане штогодным гарадскім святам. Як піша «ИТАР-ТАСС», першае мерапрыемства будзе прысвечана 320-годдзю Летняга саду і 225-годдзю з дня нараджэння А. С. Пушкіна.

Скульптурная кампазіцыя, прысвечаная Віктару Астаф'еву, будзе ўстаноўлена каля Красна-ярскага педагагічнага ўніверсітэта ў гонар 100-годдзя пісьменніка. Кампазіцыя будзе ўяўляць сабой разгорнутую кнігу. Партрэт пісьменніка створаць на фоне прыроды. На заднім плане размешчана цытата з аповесці «Апошні паклон». Як удакладняе ТАСС, помнік будзе ўсталяваны да канца 2024 года за кошт краявога бюджэту.

Вынікі 77-га Канскага кінафестывалю падведзены ў Францыі. Журы ўручыла галоўны прыз, «Залатую пальмавую галіну», стужцы амерыканскага кінарэжысёра Шона Бэйкера «Анора». Ганаровую «Залатую пальмавую галіну» атрымаў амерыканскі кінарэжысёр Джордж Лукас, які зняў каля 20 фільмаў, выступіў прадзюсарам у больш чым 60 кінастужках, удзельнічаў у стварэнні сцэнарыяў да больш як 150 карцін. Другая па значнасці прэмія — «Гран-пры Канскага кінафестывалю» — была прысуджана карціне «Усё, што мы ўяўляем як святло» індыйскага рэжысёра Паял Кападыя. Як удакладняе «ИТАР-ТАСС», гэта ўжо трэці раз, калі маладая жанчына-рэжысёр удзельнічае ў Канскім кінафестывалі. Прэмію за найлепшую жаночую ролю журы прысудзіла адразу чатыром актрысам: Селене Гомес, Карле Сафіі Гаскон, Зоі Салдана і Адрыяне Пас, якія сыгралі ў фільме «Эмілія Перэс» французскага рэжысёра Жака Адыяра. Гэтая ж карціна была ўдастоена «Прыза журы». Найлепшая мужчынская роля засталася за амерыканскім акцёрам Джэсі Племонсам, які сыграў у фільме «Віды дабрыні» рэжысёра Ёргаса Ланцімаса. Найлепшым рэжысёрам стаў партугалец Мігел Гомеш за драму «Вялікае падарожжа». Прэмію за лепшы сцэнарый атрымала сцэнарыст і рэжысёр Каралі Фаржэа, якая зняла карціну «Рэчыва». Спецыяльны прыз кінафестывалю ўручаны фільму іранскага рэжысёра Махамада Расулафа «Семя свяшчэннага інжыра». Прэмія за найлепшую аператарскую работу прысуджана нарвежскаму аператару Халфдану Ульману Тэндэлю, які працаваў над фільмам «Арман». У асобнай конкурснай праграме аўтарскага кіно «Асаблівы погляд» галоўнай узнагароды была ўдастоена крымінальная драма «Чорны сабака», якую зняў кітайскі рэжысёр Гуань Ху. Прэмію журы атрымаў фільм французскага рэжысёра Барыса Ложкіна «Гісторыя Сулеймана».

Цікавінкі ад Валянціны ПЯТРОВАЙ

Валянцін СЕМЯНЯКА:

«Галоўныя тэмы маёй творчасці —
Жанчына, Радзіма, Сям'я»

Мы працягваем серыю інтэрв'ю з членамі Саюза пісьменнікаў, якія сёлета абраны ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Сёння наш суразмоўца — старшыня Пастаяннай камісіі па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце Валянцін Семяняка.

— Валянцін Міхайлавіч, новы тэрмін — гэта новае выпрабаванне для вас? Калі параўноўваць з папярэднім досведам, якія можаце зрабіць высновы з сёлета выбарчай кампаніі?

— Сапраўды, я абраны дэпутатам ужо другі раз. Калі гэта адбываецца ўпершыню, гаворыш аб тым, што збіраешся зрабіць. Тут галоўнае пытанне, наколькі выбаршчыкі давяраюць тваім абяцанням. Другі раз ужо немагчыма працаваць па-ранейшаму, бо ты павінен гаварыць аб тым, што канкрэтна зробіш, дзяліцца планами на будучыню. Таму, на мой погляд, другая па ліку выбарчая кампанія намнога складанейшая. Я, безумоўна, удзячны сваім выбаршчыкам, што ацанілі маю працу ў сёмым скліканні і даверылі прадстаўляць рэгіён чарговы раз. Значыць, знаходжуся на правільным шляху і вырашаю важныя задачы для людзей. Скажу шчыра: з аднаго боку, мне было вельмі прыемна пачуць словы падзякі за маю дапамогу ў вырашэнні пытанняў у перадавыбарчы перыяд, а з іншага — цяпер я адчуваю яшчэ большую адказнасць: апусціць планку не маю права, бо абавязаны выходзіць на новыя гарызонты і ставіць перад сабой ужо новыя мэты. Менавіта ў гэтым бачу адрозненне выбарчай кампаніі 2024 года ад папярэдняй, 2019-га. Бясспрэчна, той досвед мне дапамог адчуць сябе больш упэўненым. Праца на працягу чатырох гадоў у парламенце — вялікі вопыт па вывучэнні новых аспектаў заканадаўчай і палітычнай дзейнасці, напрацоўцы розных алгарытмаў і механізмаў шляхоў вырашэння праблем грамадзян. Канешне ж, калі ты ідзеш у другую выбарчую кампанію, не толькі валодаеш выбарчымі тэхналогіямі, але і разумеш, што і як працуе, чаго чакаць ад той ці іншай мясцовасці і канкрэтнага калектыву. Усе пункты маёй мінулай праграмы альбо былі выкананы, альбо ўжо знаходзяцца ў стадыі выканання, бо не страцілі сваёй актуальнасці. Выбарчую праграму 2024 года я наогул пісаў сам, бо добра ведаю праблемы свайго рэгіёну і бачу шляхі іх вырашэння. У гэтым кантэксце ў мяне сапраўды быў вялікі досвед, таму, пэўна, мне і ўдалося абысці іншых кандыдатаў.

— Якімі рэалізаванымі справамі ў сваёй акрузе вы асабліва ганарыцеся?

— Часам у сталіцы і абласным цэнтры праблема рэгіёнаў не заўсёды падаецца такой актуальнай, як ёсць насамрэ. Задача дэпутата якраз у тым, каб паказаць гэтую актуальнасць. Напрыклад, у Слоніме быў вельмі патрэбны дзіцячы сад, але мясцовы бюджэт не дазваляў пабудаваць яго. Я запісаў гэта ў сваю праграму і паставіў пытанне перад абласным выканаўчым камітэтам, было знойдзена паразуменне. Такім чынам, у кастрычніку мінулага года ў Слоніме адкрыўся новы дзіцячы сад. З радасцю адзначу, што ён самы сучасны ў рэспубліцы, пабудаваны па навішых тэхналогіях і з улікам найноўшых педагогічных падыходаў да выхавання нашых дашкалят.

— У вас унікальны вопыт работы над праектам абноўленай Канстытуцыі, раскажыце, калі ласка, пра яго. Наогул, якія асноўныя вынікі работы вашай камісіі ў папярэдні тэрмін, якія задачы на найбліжэйшы час?

— Камісія па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым самакіраванні і рэгламенце правяла вялікую работу ў папярэднім

скліканні, бо мы змянілі шэраг законаў у аднаведнасці з патрабаваннямі абноўленай Канстытуцыі. Менавіта наша камісія збірала прапановы ад людзей па зменах у Канстытуцыі, абагульняла іх. Быў прыняты цэлы шэраг законаў («Аб Нацыянальным сходзе», «Аб статусе дэпутата Палаты прадстаўнікоў і члена Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь», «Аб дзяржаўнай службе» і г. д.) і ўнесены змяненні ў Выбарчы кодэкс. Сёння, на мой погляд, актуальны перагляд рэгламенту Палаты прадстаўнікоў з улікам ужо прынятых законаў. Калі не ў гэтую, то ў наступную сесію абавязкова прыступім. Цяпер камісія працуе над унясеннем змяненняў у Палажэнне «Аб падзяцы Старшыні Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь» і шэрагам іншых дакументаў.

Мне пашчасціла быць членам канстытуцыйнай камісіі. Гэта была вельмі цікавая праца. На мой погляд, механізмы работы камісіі на этапе падрыхтоўкі змяненняў былі недастаткова падрабязна адлюстраваны ў СМІ, таму дзякуй за такое пытанне. Перш за ўсё адзначу, што пачатак гэтай рабоце быў пакладзены задоўга да стварэння канстытуцыйнай камісіі, калі ў кастрычніку 2021 года кіраўнік дзяржавы даў даручэнне збіраць прапановы грамадзян. Мы сабралі іх больш за пяць тысяч! Прапановы былі самыя розныя. Яны аказаліся вельмі запатрабаванымі. Старшыня Канстытуцыйнага Суда Пётр Пятровіч Міклашэвіч прапанаваў цікавую тэхналогію работы камісіі. Разглядаючы чарговы раздзел Канстытуцыі, члены канстытуцыйнай камісіі рыхтавалі паведамленні аб тым, што прапануюць людзі змяніць у нашым Асноўным Законе. Мы абмяркоўвалі гэтыя прапановы і выкрышталізоўвалі з іх тыя, якія могуць быць прыняты. Такім чынам на працягу некалькіх месяцаў раздзел за раздзелам аналізавалі, што думаюць людзі аб гэтых новаўвядзеннях. Таму скажу, што на 90% наша Канстытуцыя народная, што і абумовіла высокую яўку грамадзян на рэферэндум і такі высокі працэнт падтрымкі. Гэта сведчыць аб разуменні людзьмі тых змяненняў, якія мы ўнеслі. І сёння, калі ўсё гэта трансфармавалі ў законы і яны працуюць, самым яскравым прыкладам з'яўляюцца выбары 2024 года, першае пасяджэнне Усебеларускага народнага сходу.

— Валянцін Міхайлавіч, што, на вашу думку, трэба, каб закон сапраўды быў для людзей?

— Усе законы, якія прымаюцца ў Рэспубліцы Беларусь, накіраваны на карысць грамадзян. Кожны правяралец Канстытуцыйным Судом на адпаведнасць іх Асноўнаму Закону. Нават калі б парламентарыі захацелі прыняць нейкі закон, які не адпавядае інтарэсам народа, такой магчымасці няма.

Як прыклад — Закон «Аб павелічэнні пенсійнага ўзросту». Сёння самая папулярная тэма — ці плануецца павышэнне зноў? Адрозна адзначу, што такіх праектаў не разглядаецца. Павялічыўшы пенсійны ўзрост на тры гады, мы атрымалі магчымасць даць перадышку нашаму пенсійнаму фонду і цяпер можам павышаць пенсію і ў цэлым узровень жыцця нашых грамадзян. Дзяржава вымушана накіроўваць сродкі на забеспячэнне абараназольнасці краіны, а значыць, мы забяспечваем будучыню сваім дзецям і ўнукам, бо ствараем падмурак нашаму суверэнітэту і незалежнасці. Калі грамадства не хоча карміць чужое войска, яно павінна забяспечваць сваё. І ў гэтым адзін з прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі. Наогул, трэба пралічваць наступствы законаў, наколькі яны будуць працаваць на практыцы. Нават коска ці кропка, пастаўленая не ў тым месцы, можа адыграць вялікую ролю. Пры Савеце Рэспублікі, дарэчы, па даручэнні кіраўніка дзяржавы створаны Экспертны савет, у які запрашаюцца прадстаўнікі мясцовых органаў самакіравання. У іх ёсць магчымасць выказаць сваё стаўленне да тых ці іншых законапраектаў. Гэта важна, каб папярэдзіць альбо мінімізаваць негатыўныя праўдленні новаўвядзенняў.

— Валянцін Міхайлавіч, па сваёй першай адукацыі вы фізік. А як, цікава, тралілі ў лірыкі, пачалі пісаць вершы?

— У нас у сям'і была вялікая павага да слова, мастацкага, літаратурнага. Бацькі выпісвалі цэнтральныя газеты. Раней на іх старонках часцей друкаваліся мастацкія творы, чаго не хапае, на мой погляд, цяпер у рэспубліканскіх СМІ. Хатнюю бібліятэку я асвоіў у школе. З дзяцінства памятаю, як бабуля старалася перадаць свой культурны скарб нам, малым дзецям. Мяне з сястрой садзіла побач на лавачку і прапаноўвала спяваць разам беларускія народныя песні, напрыклад, «Цячэ рэчанька невялічанька, скочу пераскочу». Мы вучылі гэтыя песні на памяць. Лічу, гэта характэрная рыса беларускага народа, чаму мы і захавалі сваю аўтэнтнасць: перадаваць народныя песні, паданні з пакалення ў пакаленне. Мяне вяскоўцы навучылі прыказкам, прымаўкам. Само асяроддзе, прырода майго краю натхнялі на творчасць. Першы верш напісаў яшчэ ў 4 класе і прысвяціў маёй маці Галіне Антонаўне. Да сённяшняга часу лічу яго сваім самым шчырым вершам. Я вельмі ўдзячны настаўніцам рускай і беларускай моў маёй вясковай школы Марыі Станіславаўне і Зінаідзе Рыгораўне, якія навучылі, што такое памер, рытм, рыфма. У школьнай праграме гэта ўвогуле не праходзілі, але яны дапамаглі мне зразумець, які трэба правільна пісаць вершы. Да 30 гадоў я гэта рабіў для сяброў, блізкіх, хаваў свае вершы ў шуфляду. Аднак заснавальнік творчага зэльвенскага аб'яднання «Зоры над Зяльвянкай» Пётр Марціноўскі амаль сілай у мяне адабраў іх і надрукаваў у мясцовай газеце. Я вельмі ўдзячны Уладзіміру Мазго, які таксама садзейнічаў маім публікацыям у рэспубліканскіх часопісах, на старонках «ЛіМа», выданню кнігі і ўступленню ў беларускую пісьменніцкую арганізацыю.

— Цікава, што вас натхняе на вершы часцей за ўсё?

— Эмоцыі, як станоўчыя, так і адмоўныя. Калі паэт толькі задаволены, ён рэдка, на мой погляд, можа нешта стварыць. Добрыя вершы пішуцца, калі ёсць пэўны стан душы і божая воля на тое. Радкі часам прыходзяць ноччу: калі не паспець запісаць, яны страчаны назаўсёды.

— У вас таксама ёсць вопыт перакладу. Як так склалася і ці будзеце развівацца ў гэтым кірунку?

— Так, мне неяк прапанавалі паўдзельнічаць у некаторых перакладчыцкіх праектах. Паколькі ў мяне няма спецыяльнай адукацыі, давялося засесці за патрэбную літаратуру. Быць перакладчыкам — цікавая праца, калі да яе ставіцца творча. Аднак гэта не такая лёгкая справа. Адзін з расійскіх аўтараў мне неяк заявіў, што я яго пераклаў недакладна. Канешне, гэта суб'ектыўная рэч. Ёсць шмат варыянтаў перакладу верша Гейнэ «Ларэля», і кожны з іх цікавы па-свойму. Мне не давялося выбіраць, што перакладаць, гэта былі расійскія праекты, якія мне прапанавалі. Таму было вельмі складана, бо часам цябе не захапляе твор, а яго ўсё роўна трэба перакласці. І ўсё ж да гэтага вопыту я стаўлюся станоўча. Пераклады дазволілі мне чарговы раз далучыцца да вершаванага рускага слова і адначасова паказаць, як гэты верш можа гучаць па-беларуску. Выдатная магчымасць для самарэалізацыі творцы! Абавязкова буду працягваць.

— Ці ёсць у вас любімы беларускі творца? Каго наогул чытаеце з задавальненнем?

— Рыгор Барадулін сказаў выдатна, прывяду не даслоўна: «Нацыя можа прэтэндаваць на нейкую ўнікальнасць літаратуры, калі ў ёй ёсць такая асоба, як Уладзімір Караткевіч». Для мяне яго «Каласы пад сярпом тваім» не проста раман: гэта вершаваная проза, бо глыбыня думкі і веліч апісання працэсаў, якія адбываліся на Беларусі, спалучаюцца з асабістым. Толькі любячы сваю краіну, можна так напісаць. А наогул, калі казаць пра мой літаратурны густ, то, безумоўна, я люблю творчасць Уладзіміра Высоцкага. У мяне нават ёсць верш «Воўк», які напісаны пад уздзеяннем «Ідэі охота на волков».

З-за маёй дэпутацкай дзейнасці часу на чытанне не так шмат. Сёння я больш цікаўлюся той літаратурай, якая суадносіцца з маёй цяперашняй працай. У прыватнасці, прачытаў нядаўна мемуары апошняга прэм'ер-міністра Савета Саюза Мікалая Рыжкова. Ён піша пра тое, як адбываўся развал вялікай дзяржавы. Гэта сапраўды цікава вывучаць, каб зразумець тыя працэсы, якія адбываюцца ў жыцці. З вялікім задавальненнем чарговы раз перачытаў Васіля Шукшына «Я прыйшоў даць вам волю». Гэты мастацкі твор дазваляе зразумець сучасныя рэаліі з пункту гледжання іх гістарычных каранёў. Зразумела, сачу за творчасцю сучасных паэтаў. Вельмі захапляюць творчыя знаходкі Людмілы Кебіч, Віктара Шніпа, Уладзіміра Мазго. Вучуся ў іх, як прыгожа пісаць вершы. З маладых сучасных беларускіх аўтараў радуецца Рагнед Малахоўскай і Алена Басікірская, якія працягваюць добрыя традыцыі беларускай паэзіі.

— Як работа парламентарыя ўплывае на ваш унутраны паэтычны свет?

— Скажу шчыра, уплывае не вельмі станоўча, не матывуе, бо ўсё менш часу застаецца на творчасць. Праца — гэта грамадскі і дзяржаўны абавязак. А паэзія — парыў душы. З апошняга — верш «Каранавірус». Ён пачынаецца словамі «Вірус — здыміце кароны, бег свой імклівы спыніце!». Гэта — заклік да роздуму аб Высокім. Паэт уздзеяннем прафесійнай дзейнасці хочацца пісаць нешта на актуальныя і палітычныя тэмы, але ў гэтай тэматыцы я не адчуваю сябе дастаткова здольным. Лічу, мне больш удаецца лірыка. Галоўныя тэмы маёй творчасці — Жанчына, Радзіма, Сям'я. І, безумоўна, працягваю пісаць сяброўскія замалеўкі для дастаткова вузкага кола чытачоў.

Ірына ПРЫМАК

Выдавецкая адысея

У 1976 годзе Людміла Краскоўская, супрацоўніца Славацкага нацыянальнага музея (Браціслава), перадала ў Цэнтральную навуковую бібліятэку імя Якуба Коласа НАН Беларусі (Мінск) архіў свайго бацькі, гісторыка Івана Краскоўскага, а таксама 32 кнігі з сямейнага збору, кожная з якіх заняла пачэснае месца ў фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў.

Асобнікі XIX ст. на рускай і польскай мовах, прысвечаныя нацыянальнай тэматыцы, пабачылі свет у Санкт-Пецярбургу, Маскве і Вільні: «Живописная Россия: Литовское Полесье, Белорусское Полесье» (1882, т. 3), «Белорусские древности» (1890) А. Семянткоўскага, «Чтения по истории Западной России» (1884) М. Каяловіча, «На западной окраине России» (1884, т. 1—2) І. Краскоўскага, «Словарь белорусского наречия» (1870) І. Насовіча, «*Wilno od początków jego do roku 1750*» (1841) Ю.-І. Крашэўскага і інш.

Выданні першай трэці XX ст. сведчаць вехавыя этапы развіцця беларускай мастацкай літаратуры, станаўлення нацыянальнай навукі: «Вянок» (1913) М. Багдановіча, «Матчын дар» (1918) А. Гаруна, «Маскоўска-беларускі слоўнік» (1920) М. і Г. Гарэцкіх, «Гісторыя Беларусі» (1925) У. Ігнатоўскага, «Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва» (1928, т. I) М. Шчакаціхіна і інш.

Асабліваю цікавасць выклікаюць кнігі з інскрыптамі, пячаткамі ранейшых уладальнікаў. Іх наяўнасць запачаткоўвае асобныя сюжэтныя лініі даследавання, звязаныя з канкрэтнымі персаналямі, інстытуцыямі мінулага часу, выданнямі.

З чытацкай пільнасцю

Увагу аўтара гэтых радкоў прыцягнуў паэтычны зборнік Алеся Гаруна «Матчын дар. Думы і песні 1907—1914 г.г.» (Мінск: Друкарня Я. Грынבלата, 1918).

На тытульнай старонцы подпісы Язэпа Дылы і Уладзіміра Жылкі, зробленыя простым алоўкам. На трэцяй старонцы з аўтарскім адрасаваннем Алеся Гаруна — «Гэту першую кніжку думак і песняў сваіх матцы сваёй прысвячаю» — ініцыялы Ул. Ж.

Праўдападобна, кніга была пакінута Уладзімірам Жылкам разам з яго прыватным архівам пад апыкуства Людмілы Краскоўскай, студэнткі філасофскага факультэта Карлавага ўніверсітэта

ў Празе, калі ў лістападзе 1926 года паэт у статусе рэдактара часопіса «Прамень» (Чэхаславакія) прыехаў у Мінск для ўдзелу ў Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі, дзе і застаўся.

Пазнакі ў асноўным корпусе паэтычных тэкстаў могуць зрабіць фактаграфічную паслугу ў напрамку выяўлення тыпалагічных сыходжанняў, мастацкай рэцэпцыі, прымяняльна да творчасці аўтара «Матчынага дара» і Я. Дылы, але найперш У. Жылкі.

Так, у вершы Алеся Гаруна «Начныя думкі» адзначана страфа «Дай мне зрабіцца крынічкай лясною, // Бераг вадой абмываць, цалаваць; // Дай мне век цэлы дружыці з табою, // Хвойкі і зоры ў сабе адбіваць». У алегарычным «*Nokturno*» падкрэслены радкі: «Няма пакуты, дзе няма пазнання // Душа тагды лагчынамі паўзець». У «Жабрачцы» вылучана толькі адно слова — «пажэжа» (пажар): «Дочка ад часу пажэжы праклятае // Чымсь захварэла, няведама чым...»

Цэнзарскі дазвол

Нечаканым і вельмі цікавым сюрпрызам сталі пачаткі на двох старонках зборніка: з вершамі «***Як надарыцца мінута» (с. 11), «***Хто сказаў: "І я з народамі"» (с. 54). Беспрэцэдэнтная знаходка, якая дазваляе фактаграфічна праілюстраваць некаторыя невядомыя механізмы афіцыйнага допуску ў друк.

Побач з тэкстам першага верша стаіць прававугольны штамп на польскай мове: «*Wolno produkować publiczne na terenie Litwy Środkowej. Wilno, dnia 8/8 1921 r.*». Побач круглая пячатка аддзела прэсы Часовай урадавай камісіі Сярэдняй Літвы.

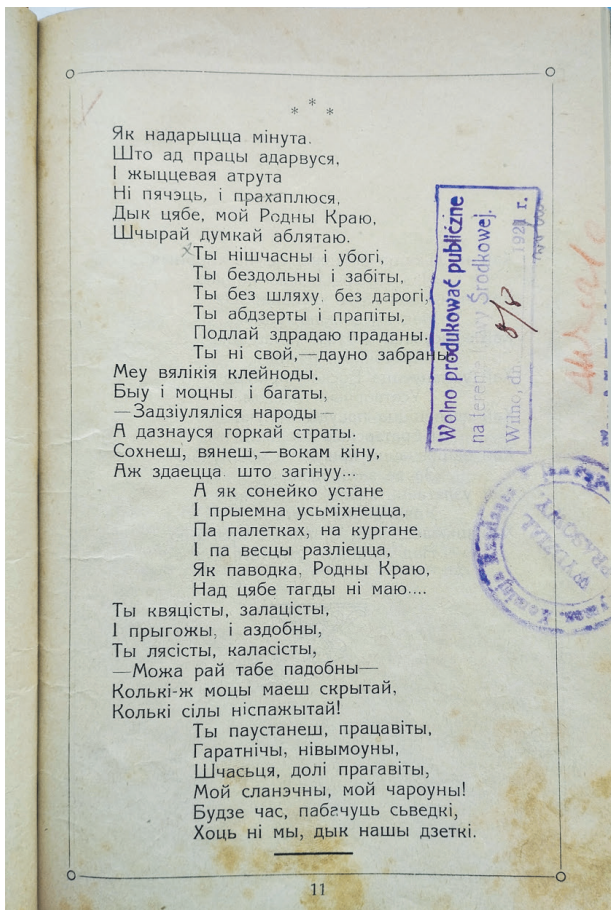
Пад тэкстам другога верша — подпіс і асабісты штамп начальніка аддзела прэсы і памянёнага круглая пячатка.

Сярэдняя Літва (*Litwa Środkowa*) — дзяржаўнае марыянэтачнае ўтварэнне пад пратэктаратам Польшчы на тэрыторыі Віленшчыны і Гродзеншчыны ў 1920 — 1922 гг. Непрацяглы і праблемны час яго існавання, абмежаванасць архіўных крыніц правызначаюць асаблівую каштоўнасць нашай знаходкі як дакументальнага факта нацыянальнай літаратурна-медычнай уключанасці ў агульную кан'юнктуру выдавецкай справы.

Факт перадруку шасцістрофнага верша «***Як надарыцца мінута» пасля цэнзарскага заключэння пакуль што не выяўлены, а вось выдавецкі лёс яго мастацкага пабраціма можна назваць трыумфальным. Паэтычны твор Алеся Гаруна «***Хто сказаў: "І я з народамі"» у 1921 годзе публікуецца на старонках некалькіх віленскіх выданняў: газет «Беларускія ведамасці» (24 кастрычніка) і «Голас праўды» (27 снежня), зборніка «Дэкламатар». Апошні з названых мае падзаглавак: «Адбітка з "Беларускіх ведамасцей"»; рэдактар-выдавец — М. Гарэцкі.

Паэзія Алеся Гаруна прадстаўлена ў «Дэкламатары» вершам «Юдам», а безназоўны твор «***Хто сказаў: "І я з народамі"» набыў свой заглавак, праўда, таўталагічны, запазычаны з першага радка, — «Хто сказаў»:

*Хто сказаў: «І я з народамі»,
Хто з ім поплеч стаў, як з братам,
Хто пайшоў з ім роўным ходам,
К роўным зыскам, к роўным стратам,
З тым і я. Няхай жа ліча,
Будзе трэба — хай пакліча.*

*Хто ж сказаў, а потым здрадзіў,
Хто пайшоў, а потым кінуў,
Хто ў душы сумленне згладзіў,
Ў кім апошні сорам згінуў, —
Хай дрыжыць. У дзень прысуду,
Ў страшны дзень, я сведчыць буду!*

Згаданая кніга адметная сваёй структурай і перадгісторыяй. У газеце «Беларускія ведамасці» існавала рубрыка «Дэкламатар». Праўдападобна, аднайменны зборнік наследаваў характар размяшчэння твораў аднаго і таго ж аўтара: яны пададзены не асобнай падборкай, а расцярушаны па ўсім выданні.

«Дэкламатар» у кніжным фармаце пачынаецца вершам Янкі Купалы «А хто там ідзе?», а завяршаецца паэтычным творам Валадзіміра Жылкі «Незразумелае», які істотна выбіваецца з шэрагу сабраных мастацка-публіцыстычных тэкстаў, разлічаных на патэнцыяльную вербальную рэтрансляцыю, пабуджэнне адпаведнай рэакцыі ў аўдыторыі. (Магчыма, на выбар фінальнага твора паўплывала непасрэдная далучанасць паэта да нацыянальных праектаў у Вільні перыяду Сярэдняй Літвы, супрацоўніцтва з «Беларускімі ведамасцямі».) Зрэшты, для аўтара зборніка «На ростані» (Вільня, 1924) гэта быў час выбару, у тым ліку іменнага. У далейшым ён будзе падпісвацца як Уладзімер (цяпер практыкуецца ўніфікаваны варыянт — Уладзімір).

Валадзімір ЖЫЛКА Незразумелае

*О, как убийственно мы любим...
Ф. Тютчев.*

*Як малою хапала ты свет,
І казала з трывогою маці:
«Гэта жыжа, дзіцятка маё!» —
Ты спяшалася ручкі прыняці.*

*А цяпер вось каханню агню
Адаеш пачуццё ты і сілы,
А заўважыць хто гэта табе —
У адказ ты смяешся так міла...*

У савецкай рэспубліцы

Кніга «Выпісы з беларускае літаратуры (Новы і найноўшыя кругабегі)» (Мінск, 1923) пабачыла свет у канцэптуальна адрозных ад віленскіх грамадска-палітычных рэаліяў, пад эгідай Народнага Камісарыята Асветы БССР.

У выданні змешчана прадстаўнічая нізка вершаў Алеся Гаруна-Прушынскага (16 найменняў; сярод іх і «***Хто сказаў: "І я з народамі"»), але няма ніводнага ўзору лірыкі Уладзіміра Жылкі.

У «Прадмове» да «Выпісаў...» адзначана вялікая неабходнасць выдання ў школьнай практыцы, а таксама яго канцэптуальныя падыходы: «...галоўным чынам меўся на ўвазе гістарычны бок развіцця беларускае літаратуры. Выбіраліся пісьменнікі, якія пакінулі па сабе пэўны гістарычны след у нашым пісьменстве, якія мелі і маюць такі ці іншы ўплыў на развіццё беларускае літаратуры».

Нізцы вершаў папярэднічае ўступны артыкул «Сляпая любоў загубіла» Р. Шукевіча-Трацякова, а таксама паэтычны твор Уладзіміра Дубоўкі «На смерць Алеся Гаруна» — беспрэцэдэнтнае для

гэтага выдання кампазіцыйна-зместавае рашэнне.

Адметна, што на адрас верша «***Хто сказаў: "І я з народамі"» не было заўваг (у параўнанні з большасцю твораў) у каментарыях да зборніка «Матчын дар» (Мінск, 1929) — трэцяй кнізе серыі «Акадэмічная бібліятэка беларускіх пісьменнікаў» пад рэдакцыяй Івана Замоціна...

Пры падвядзенні рысы адзначым, што разам з паэтычным зборнікам Алеся Гаруна «Матчын дар» (1918) перад намі паўстала не толькі гісторыя аднаго асобніка і двух вершаў, звязаная з рознымі краінамі, але і актуалізаваліся творчыя біяграфіі некалькіх пісьменнікаў, а таксама мінулыя алгарытмы фарміравання нацыянальнага літаратурнага канона.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

«Туды, дзе адкрываецца праўда»

Пад вокладкай колеру пыльнай ружы і тыповай міжсезоннай мінскай шэрані — літаратурная вясна «Маладосці» ў сваёй асаблівай красе. Аздобай форзацаў сталі характэрныя літаграфіі Усевалада Швайбы. Прозу ў нумары прадстаўляюць Алесь Вешторт, Арына Пранікава, Ксенія Штальянкава, Валянціна Кадзетава і Наталля Канстанцінава. Паэзію — Ірына Макарчук, Аляксандра Жалязнова, Валерыя Фіцкевіч, Аляксандр Пякарскі, Віктар Ярац, Таццяна Цвірко. Нязменна плённае супрацоўніцтва часопіса з МДЛУ праявілася ў перакладах кітайскіх пісьменнікаў Ван Вэйляня і Фэй Даа. Пятро Жаўняровіч прапанава неапублікаваныя раней вершы Уладзіміра Караткевіча. Не зусім інтэрв’ю з акцёрам Алесем Ніканенкам зрабіла Ксенія Зарэцкая. Мікола Мікуліч піша аб жыцці і творчым шляху заходнебеларускага паэта Петруся Граніта. У чарговым гістарычным матэрыяле Вітаўта Чаропкі разглядаецца постаць мастака Вінцэнта Дмахоўскага. Мікола Касцюкоў завітаў у Маладзёжны тэатр і распавёў пра адзін з харэаграфічных спектакляў. Агляды на свежыя кніжныя выданні прадстаўляюць Дзмітрый Цалко і Анатоль Экаў. У «Люстэрку лёсу» — працяг «Украпіны» Аляксандра Радзькова. Напрыканцы выдання — рубрыка «Старонка родная», якая знаёміць з настальгічнымі тэкстамі Людмілы Балакіравай і паэзіяй Наталлі Анапрэенка.

Проза

«Закіпела фарба, наваліў густы чорны дым. Дрэва зарыпела, дошкі разгнуліся, і піяніна з грукатам звалілася долу, раскідаўшы тысячы буйных іскраў».

Апавяданне з рамачнай кампазіцыяй «Піяніна пад дахам» **Алесь Вешторта** — пра чалавека, даведзенага да стану параноі (на першы погляд) абсурднай па цяперашніх часах падставай для страху. Кінематаграфічны, лёгка ўвасабляльны візуальна тэкст з нагнятаннем і саспенсам нагадвае кадры з псіхалагічнага трылера, дзе адсутнічаюць маралізатарства ці ацэначнасць — толькі апісанне з’яў на ўзроўні органаў пачуццяў.

«Не пераносіць адзін аднаго, але цягнуцца».

Арына Пранікава прадстаўляе апавяданні «Закон парадку — закон хаосу» і «Пачак жоўтага “Кэмэлу”». Пра сучаснае адрозных характараў у свеце і з’яў у нас саміх. Першае — фантастычнае, другое, як нам бачыцца, рэалістычнае і з заўважнай доляй аўтабіяграфічнага. І адно, і другое ўвасабляюць безумоўную любоў, якая можа існаваць толькі паміж блізкімі.

«Экстэрмінаваць — значыць знішчыць. І каб гэта было сінонімам слова “забіць”. Гэта значыць пазбавіць канца».

Тэкст **Ксеніі Штальянкавай** «Экстэрмінацыя» вызначаецца падтытулам «Вандроўка ў сябе», такі своеасаблівы від псіхалагічнага травелага. Чытаючы часопіс, я зазвычай не адыходжу далёка ад бібліятэкі і пошукавіка, а з гэтым творам я найбліжэй да іх, бо заўсёды перажываю за сваё неразуменне чагосьці, што мае ад мяне культурную дыстанцыю. І цяпер, апрача слоўнікаў і даведнікаў, поруч ляжыць Біблія, а яшчэ я шукаю значэнні слоў з іўрыту, якіх у тэкście шмат. У творы пераплятаюцца даследаванне гісторыі гарадзенскай сінагогі, жаклівы лёс яўрэяў на Беларусі, акцэнтавана ўвага на іх мэтанакіраваным знішчэнні. Гэтая тэма блізкая аўтарцы, бо за плячыма памяць яе сям’і.

Яўрэйскае выхаванне, стаўленне да дзяўчынкі, дзяўчыны і жанчыны ў гэтай культуры займаюць асаблівае месца ў тэксце. Лірычная гераіня разважае аб сваім уласным здароўі, аб тым, як страшна страчваць зрок і іншыя шляхі, праз якія можна атрымліваць інфармацыю. Бо так важна адчуваць, што ты ёсць. Шкадуе, што не ведае іўрыту і ці дзявядзецца яго засвоіць, страціўшы зрок. У будынку сінагогі гераіня сустракаецца з прывідам маленькай загінулай дзяўчынкі, разважае пра жаданне мець вялікую сям’ю, пра адзіноту... Сінагога не спяшаецца раскрываць свае таямніцы, часу ўсё меней, але ўсё ж некаторыя рэчы робяцца зразумелымі.

Напрыканцы тэксту змешчана малітва «Слухай, Ізраіль...» — фрагмент Пяцікніжжа Майсея. Гэта малітва, якую яўрэі чытаюць раніцай і ўвечары, толькі не жанчыны... Але я чытаю, а ў галаве гучыць голас дзяўчыны.

«На жаль, мы не ўладны над сваёй памяццю, і таму няма ў мяне ніякага шанцу пазбавіцца вусцішнага відовішча,

якое звычайна папярэджае мяне пра нягоду альбо перасцерагае ад чарговай жыццёвай памылкі».

Апавяданні **Валянціны Кадзетавай** — квінтэсэнцыя рэчаіснасці жанчыны трыццаці плюс. У першым — «Канцавая станцыя» — пра каханне, пра шлюб Таісы з хворым на алкагалізм Ярамірам, пратое, як жанчына верыць у змены ў самай безнадзейнай сітуацыі, а потым вымушана ісці на кампрамісы і трываць. Другое — «Дзе ж ты, мой падпалкоўнік» — гісторыя пра рамантычную закаханасць Зоі ў «амерыканскага вайскоўца» і пра выкрыццё махлярства ў інтэрнэце.

«Яна ўстала, падышла да разеткі, у якую быў падключаны шнур апарата жыццезабеспячэння, і рашуча вышмаргнула штэпсель».

«Спраўджаная мара» **Наталлі Канстанцінавай** нагадае аб тым, як боль мінулага ўплывае на сённяшні дзень і поспех. Зноў прычынай болю робіцца нешчаслівае каханне, здзеклівае выкарыстанне мужчынам жанчыны. Апавяданне з мясцовым каларытам, але і з настроем, бы ў серыі фільма пра рэдактара вядомага «Cosmopolitan». Цікава было б даведацца, хто натхніў аўтара на стварэнне вобраза Ларысы.

Паэзія

Ірына Макарчук прадстаўлена нізкай вершаў «А мы, напэўна, скрозь усе Маргарыты...» — у высокай ступені ода жаночкаму самаспасціжэнню і паразуменню са светам:

Ружовыя акуляры

Б’юцца

Шклom унутр.

(«***Ружовыя акуляры...»)

Аляксандра Жалязнова «Голасам сэрца» апявае сталенне, узабагачэнне ўнутранага свету праз перашкоды, толькі ўласным шляхам:

Аднойчы мне хопіць смеласці

Застацца нарэшце сабою.

Я стану твайёй супрацьлегласцю

З яскравай і творчай душою.

(«Рандо»)

Валерыя Фіцкевіч у публікацыі пад загалоўкам «Гэй, вясна!» прапаноўвае два вершы. Першы нагадвае пацешку, але для дарослых, а ў наступным асуджаецца выкарыстанне слэнгу:

навокал нас крынжы, крашы,

з трэшам чу наўздагон «ауф!»,

чылім, з кайфам ловім вайбы,

у інсту заліваем пруф.

(«***думкам выказваем пратэст»)

Мяркую, што на свае тэксты **Аляксандр Пякарскі** спявае песні. Два яго вершы прысвечаны каханню і дзівочай красе:

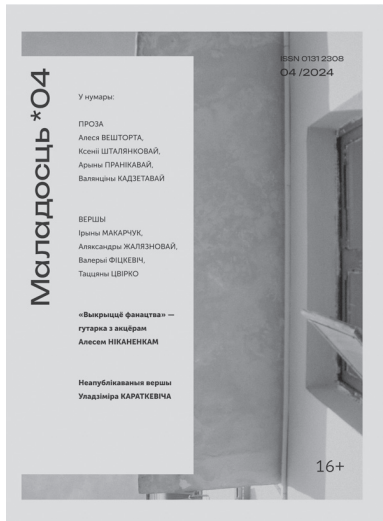
Вачэй яскравасць спакушае,

А позірк вабіць дурнап’ян.

Жыццё плыве, душа спявае.

Пяшчота бударажыць стан.

(«Чароўная краса»)

Нельга, аднак, абмінуць увагай небездакорнасць формаў (можа быць, так задумана, ды і хто я такая, каб судзіць). Нязменна жадаю маладым паэтам і паэтэсам сачыць за сабой, за сваім радком, абавязкова пісаць кожны дзень і публікаваць свае вершы як мага часцей.

«Поруч — храм» — восем вершаў **Віктара Яраца**, у якіх аўтар працула адгучаецца на розныя з’явы свайго жыцця. Асобныя творы прысвечаны пытаннем быцця чалавека, рэчам, якія будуць існаваць вечна, і тым, якія маюць непазбежны канец. Асабліва кранальна гучаць радкі, прысвечаныя маці і роднаму дому:

Абмінаюць дактары і паштальёны

церамок —

вадой не змыты ціхі астравок.

(«Церамок»)

«Хлопчык з паветраным змеем» — дэкларацыя перамогі жыцця, міру над вайной:

Толькі з далечы чуць:

за вагонам вагон

на маршрутах вайны

не спыняюць пагоню.

І так блізка да сцен далятае

голас сябра — там боль і бінты...

А ў двары хлопчык радасцю

дзеліцца з маем. Змей паветраны —

небу веерам

над бярозы лістком маладым.

Незвычайныя і жывыя вобразы, абмаляваныя ў тэкстах, так, у «Асеннім рамансе» (хоचाцца назваць яго вершам пра паляванне) знаходзім эцюд пасля ракаваго моманту:

Рэха стрэлу ў гушчары завісне.

Крылы шырыні разгорне дзень

і мурашку ахіне на гільзе,

і суцешлівай сасны малітву-цень...

Таццяна Цвірко прадставіла, бадай, самую фармальна разнастайную падборку твораў. Тут знайдзем вершы з рыфмай і без яе; санет, трыялет, хоку, пункціры, рытуэрнэлі... Майстэрская гульня са словам праявілася ў таўтаграме «П»:

Пачакай! Прывядзь! Пагавары.

Пакаштуй пакорнасць паслухмяна.

Проста паабтрэзай палкі пыл.

Плаўна перарві палёт, падранак!

Просьбу падпусці, не пагардай.

Параліч падлечым, пераможам.

Пацярпі, павер, паразважай!

Прымірэнне поспеху паможа.

Прабачэння першай напашу

Пажывём — набачым! Павіннося!

«Падзііах, памілуй!» — прашаючу...

«Пацалуй!» — няшчотна прыхінуся.

Стракатасць праяўляецца і ў ідэйна-тэматычным напаўненні. Побач каханне, любоў, смутак і адзінота — больш страты самых родных людзей, выбар, прыняцце складаных рашэнняў, ваганні, страхі. Але ў Таццяны Цвірко ёсць неверагодная бескампрамісная надзея:

Здаецца часам, штось раблю не так.

З нічога вымалёўваецца драма.

Каб адишукаць сакральны, бачны знак,

Іду дарогай звыклаю да храма.

Там неба наплыве ў далоні мне.

«Любі жыццё!» — анёл зямны шапне.

(«Санет»)

Кітайскую літаратуру (прозу) прадстаўляюць **Ван Вэйлянь** і **Фэй Даа** з апавяданнямі «Гукі росту солі» і «Казка пра канец свету» адпаведна. Пераклады выканаў Яўген Шупеня, працягнуўшы такім чынам супрацоўніцтва Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта і «Маладосці».

«Знакі эпохі» напаўняюцца плёнам росшукаў і апрацоўкі даследчыка **Пятра Жаўняровіча**. Гэтым разам чытачу прапанавана раней не друкаваная спадчына **Уладзіміра Караткевіча**, аб’яднаная ў тры невялікія падраздзелы «Вершы з аксамітнага альбома» (кніга вершаў і ілюстраваных гісторый, прысвечаная сябру пісьменніка В. П. Краўцу і яго сям’і, запісы датуюцца 1955—1962 гг.), «Вершы з часопіса ўліку (“амбарнай” кнігі)» (т. зв. «амбарная» кніга захоўвалася ў кватэры Адама Мальдзіса, а цяпер знаходзіцца ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва) і «Вершы розных гадоў» (творы, выяўленыя ў архіўных установах і прыватных зборах). Рубрыка прайлюстравана фотаздымкам, а таксама копіямі аркушаў з малюнкамі самога Уладзіміра Караткевіча.

«І я раскажу вам пра тое, як гэта — быць фанаткай “жывога” чалавека». І інтэрв’ю, і не зусім «Як убачыць чалавека: выкрыццё фанатства» — даволі рэдкая для беларускага друку з’ява. Для матэрыялу абрана не стандартная пытальна-адказная форма, у ім прысутнічае і своеасаблівае споведзь журналісткі **Ксеніі Зарэцкай**, для якой, калі меркаваць па мностве публікацый у «Маладосці», тэатр — своеасаблівы від эскапізму апошняга часу. Найлепшы. І ў ім аглядальніца знайшла свайго «краша» — акцёра **Алесь Ніканенку**, у чьё жыццё праз актуальны тэкст можна прарасціся.

Петруся Граніта прысвечана архіўнае даследаванне аднаго з найбуйнейшых знаўцаў літаратуры Заходняй Беларусі **Міколы Мікуліча**.

«Клод Ларэн віленскіх ваколіц». **Вітаўт Чаропка** адкрывае рубрыку «Мастацтва» аповедам аб лёсе і творчым шляху майстра пейзажнага і гістарычнага жанраў з XIX стагоддзя **Вінцэнта Дмахоўскага**.

Мікола Касцюкоў вяртаецца да тэатральнай тэматыкі, распаўдае аб харэаграфічным спектаклі «Красота», увасобленым у Маладзёжным балет-майстрам-пастаноўшчыкам **Кірылам Балтруковым**.

Знаёмства са свежымі выданнямі ў «Літаратурным свеце» — зборнік «Пальба па Галубах» **Яўгеніі Лязо** (Касіловіч) аглядае **Дзмітрый Цалко**, а **Анатоль Экаў** рэкамендуе пазнаёміцца з кнігай **Змітрака Марозава** «Парог сумлення».

У «Люстэрку лёсу» працягваецца публікацыя фрагмента з кнігі «Украпіны» **Аляксандра Радзькова** ў перакладзе з рускай мовы **Алесь Карлюкевіч**.

«Тут маё сэрца». Рубрыка «Старонка родная» на апошніх старонках зноў бачыцца спаборніцтвам прызнанняў у любові да Радзімы. Невялікія празічныя замалёўкі «Неўміручы род» ад **Людмілы Балакіравай** адлюстроўваюць найбольш важныя для аўтара каштоўнасці — любімы куток і сям’я. **Наталля Анапрэенка** звяртаецца да старажытнасці роднага Палесся ў цыкле паэтычных мініячюр «І багі ажываюць паганскія тут...».

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹ англ. *suspense* — стан невядомасці, няўпэўненасці, хвалявання.

Апалогія ўсеадзінства

Слыны даследчык літаратуры і міфалогіі, доктар філагічных навук, прафесар Т. І. Шамякіна выдала кнігу «**Прырода — Соціум — Словесность**» (Мінск, «Право і экономика, 2023. — 288 с.).

Адразу паўстае пытанне: чаму па-руску? Таццяна Іванаўна вядома як пераважна беларускамоўны аўтар. Але напярэдадні свайго юбілею даследчыца вырашыла паказаць і свае рускамоўныя творы як часткі цэласнай кнігі. Некаторыя з іх друкаваліся ў часопісах «Нёман», «Сацыялогія», у зборніках, а некаторыя створаны спецыяльна для дадзенай працы, каб надаць ёй адзіную канцэпцыю. Кніга мае выгляд манаграфіі — яе рэцэнзавалі надзвычай аўтарытэтныя эксперты, у яе багатыя навуковы апарат, але па стылі яна выразна эсэістычная. Чытаецца лёгка і з вялікай цікавасцю.

Асноўная думка кнігі — сувязь усяго ў свеце, нішто не існуе паасобку, інтэграцыя розных галін ведаў. Увага скіравана на ментальнасць, светаадчуванне народа — яны залежаць ад «умяшчальнага ландшафту» (Л. М. Гумілёў), ад працэсаў, што адбываюцца на Зямлі і ў космасе.

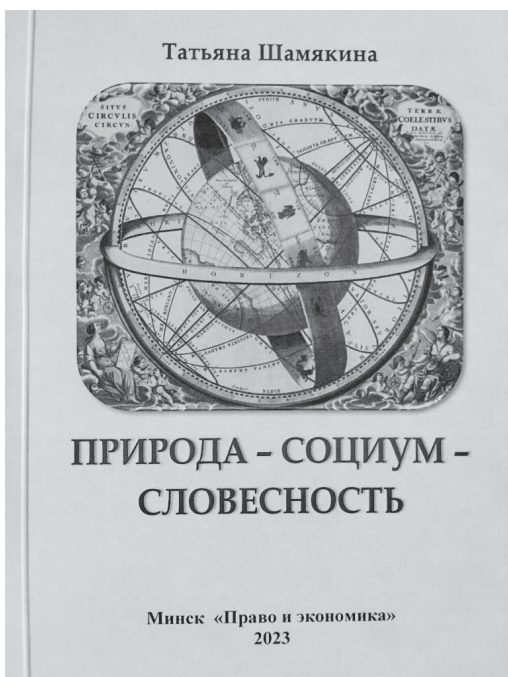
Прасочаны шмат якія сувязі і адносіны, што і робіць працу навуковай. Для Шамякінай характэрна і імкненне пранікнуць у глыбіню рэчаў, скажам, у гістарычную глыбіню. У сувязі з гэтым яна выказвае розныя гіпотэзы, напрыклад, пра існаванне прарадзімы белай расы — згаданай у антычных аўтараў Гіпербарэі. Пра цудоўную краіну сёння пішуць многія, але яна знаходзіць уласныя доказы, часам даволі арыгінальныя, нечаканыя. Выказвае і сваю версію (а іх усяго 75) адной з самых інтрыгоўных загадак другой паловы XX ст. — гібелі на Паўночным Урале групы студэнтаў-турыстаў пад кіраўніцтвам Ігара Дзятлава.

Увогуле Т. Шамякіна пазбягае катэгарычнасці, але часта ставіць пытанні, задае чытачам загадкі. Напрыклад, яна сумняваецца ў тэорыі Эвалюцыі Ч. Дарвіна, задумваецца пра ўзнікненне некаторых культурных раслін, дзікіх і свойскіх жывёл. «Якое паходжанне, напрыклад, вярблюда, у знешнасці якога ёсць нешта ад старажытнага дыназаўра, але больш сімпатычнае? Праўда, і звычайная курыца — ад дыназаўра. А гепард? Ці магла прырода стварыць істоту, якая сумяшчае ў сабе рысы ката і сабакі? Яўна даследчыкі з Атлантыды ці Лемуры пацешыліся, сумяшчціўшы ў адной жывёле несумяшчальныя прыкметы...» У некаторых пасажах прасвечвае прыхаваны гумар.

Манаграфія пачынаецца з даследавання этнапсіхалогіі беларусаў. Пра гэта сама Шамякіна пісала не раз, выказваючы нямаю слушных думак. Яна лічыць, што чым больш разваг, гіпотэз узнікае на матэрыяле народнай творчасці, тым больш ясна высвечваецца ментальнасць беларусаў. Напрыклад, яна акцэнтуйце ўвагу на тое, на што не згадвалі іншыя даследчыкі: беларус жыве ў лесе, на фоне лесу, і па гэтай прычыне ён — чалавек *глыбіні*. Адсюль — адпаведныя рытуалы. Менавіта на нашай тэрыторыі, на думку даследчыцы, праходзілі ініцыяцыі юнакоў-рыцараў-волатаў. Доказ — курганы-валатаўкі амаль па ўсёй тэрыторыі. Яшчэ адна яе гіпотэза тычыцца папараць-кветкі — вядомага нацыянальнага сімвала. Як лічыць Таццяна Іванаўна, папараць увасабляе

міфалагічнае «чорнае» сонца, сонца падзем'я, якое толькі раз на год, на Купалле, у дзень найвышэйшай магутнасці дзённага сонца, выходзіць на паверхню зямлі.

Іншыя раздзелы кнігі паказваюць залежнасць самаадчування нацыі і кожнага асобнага чалавека ад глабальных праблем — клімату Зямлі, яе геафізікі, працэсаў у космасе. Пры гэтым абавязкова Шамякіна звяртаецца і да слоўнай творчасці — міфаў, казак, эпасу.

Вялікімі атрымаліся раздзелы пра жывёл і птушак, якія сталі сімваламі ў народнай і прафесійнай творчасці. Тут, з аднаго боку, прываблівае багаты фактычны матэрыял, з другога — імкненне аўтара разгадаць міфы, казкі, прычым нярэдка шляхам параўнання фальклору розных народаў.

Надзвычай жыва і часам парадасальна напісаны раздзел пра кулінарыю. Галоўная ўвага — зноў-такі на залежнасць харчавання народа ад геаграфічнага асяроддзя і клімату. Хоць, скажам, бульба ў нас з'явілася параўнальна нядаўна. «У адным з гістарычных раманаў беларускай пісьменніцы Волгіі Іпатавай героі, нашы продкі, ядуць драпікі, аладкі з бульбы, у XII стагоддзі(!). А бульбу сяляне пачалі масава вырошчваць у пачатку XIX. Гэта не папрок аўтару, а паказчык таго, як замацавалася бульба ў свядомасці беларусаў як нацыянальны прадукт». Але ёсць і іншае. Скажам, развенчваецца міф пра дэфіцыт, ледзь не голад, у савецкіх пасляваенны час. Дэфіцыт ствараўся штучна напярэдадні развалу СССР, а да таго, асабліва ў Беларусі, існавалі розныя формы задавальнення харчовых патрэб насельніцтва.

Цэнтральнае месца ў кнізе займае частка «Як з савецкіх людзей абывацелі рабіліся». Такого роду работ у нас яшчэ фактычна не было — гэта сур'ёзнае сацыялагічнае даследаванне гісторыі і сутнасці мяшчанства з прыцягненнем літаратурных крыніц (А. Чэхава, М. Горкага, А. Талстога і інш.). На думку Шамякінай, абывацель — чалавек, якога не цікавяць грамадскія праблемы, а толькі асабістыя, які заклапочаны выключна матэрыяльным дабрабытам і да таго ж пошлы. З гэтага пункту гледжання Таццяна Іванаўна скептычна ставіцца да некаторых культавых літаратурных твораў і кінастужак савецкага часу, асабліва перыяду перабудовы. Галоўную віну за ўкараненне ў масавую свядомасць мяшчанскіх імкненняў Шамякіна ўскладае на партыйныя ўлады пасляваеннага часу,

канкрэтных кіраўнікоў. Вельмі нізка яна ацэньвае асобы М. С. Хрушчова, Ю. У. Андропова, асабліва М. С. Гарбачова і Б. М. Ельцына. Некалькі лепш — як да чалавека — ставіцца да Л. Брэжнева. Неабходна адзначыць, што яе свядомасць, яе цікавасць да гісторыі, да палітыкі, шмат якія погляды склаліся яшчэ ў дзяцінстве і юнацтве пад уплывам размоў пісьменнікаў у іх доме.

Асабліва крытычна ставіцца да М. С. Хрушчова, не раз у кнізе паказвае яго разбуральную ролю, якая, у рэшце рэшт, і прывяла да развалу Савецкага Саюза, спасылаецца пры гэтым на выказванні выдатных дзеячаў эпохі. Яна выступае супраць паняцця «хрушчоўскага адліга», лічаць, што сапраўдная «адліга» ўсталёўвалася пасля Хрушчова — у канцы 1960-х гадоў. Пры гэтым асноўваецца на ўласных успамінах.

Ёсць у кнізе раздзел з супрацьлеглым сэнсам, станючым, — пра жыццё сапраўднай эліты. Таццяна Іванаўна мела магчымасць наведаць кватэры самых вядомых людзей, прытым не толькі ў Мінску, але і ў Кіеве, у Маскве, куда бацькі вазілі яе часта. У гэтым раздзеле шмат бытавых падрабязнасцей — як быццам не навуковы стыль. Але гэта паказ кантэксту часу, яго рэалій. І зноў-такі — развянчанае шматлікіх міфаў, якія склаліся ўжо ў постсавецкі час.

Асабліва востра крытычная Таццяна Іванаўна ў апошніх раздзелах кнігі, дзе апавядае пра перыяд перабудовы і 1990-я гады, якія самым разбуральным чынам падзейнічалі на масавую свядомасць. Напрыклад, гаворыць пра шматлікія секты, пра адыёзных асоб, якія маніпулявалі аўдыторыяй праз СМІ — А. Чумака, А. Кашпіроўскага, Джуну. Адмоўна ацэньвае і феномен балгарскай прарочыцы Вангі; містыфікацый лічыць «наведванне» Месяца амерыканцамі.

Шматлікія міфы пра іншапланетнікаў, рэптылоідаў, канец свету, плоскую Зямлю і шмат якіх іншых Таццяна Іванаўна лічыць прыкметай *архаізацыі* нашай свядомасці, якая насаджаецца штучна праз заходнія масмедыя. Шмат піша пра дзейнасць савецкіх СМІ ў час перабудовы. «Унушэнні СМІ, якім людзі прывыклі верыць, кардынальна разышліся з маральным станам народа. Прэса і тэлебачанне вярталіся пра такое, што людзям нават цяжка было ўявіць. У выніку многія губляліся, нерваліся, сталіліся ад пастаянных паклёпаў, дэмагогіі і разбурэння. Улады і масмедыя заахвочвалі не на тое, што нас аб'ядноўвала, а на тое, што раз'ядноўвала, атамізавала». Аўтар малое яркую карціну стану масавай свядомасці ў перыяд перабудовы, называючы канкрэтных асоб, якія стваралі адпаведную грамадскую атмасферу і страшна вінаватыя за пашкоджанне нораваў народа. Інфармацыя Таццяны Іванаўны ўнушае давер: яна і сама шмат чаго памятае, і начытаная ў гэтым пытанні.

Безумоўна, не ва ўсім з аўтарам кнігі можна згаджацца. Але Шамякіна, чалавек надзвычай эрудзіраваны і жыццёва, прафесійна вопытны, мае права на ўласную думку адносна шмат якіх працэсаў у прыродзе, сацыуме, мастацкай творчасці. Галоўнае, што прываблівае ў яе кнізе, — грамадзянская пазіцыя аўтара, глыбокі непакой за стан масавай свядомасці, за выхаванне моладзі ў патрыятычным духу.

Таццяна МАРОЗАВА

Прысмакі, ласункі і... слодычы

Сінанімічная парадыгма, прыведзеная ў загаловку, характарызуецца наяўнасцю агульнай семы «смак» з пазітыўнай афарбоўкай. Аднак кожны складнік мае свае адметнасці, якія варта ўлічваць пры іх выкарыстанні ў творы, а рэдактару адсочваць такія словаўжыванні.

Лексема *прысмакі* мае найбольш шырокае семнае поле са значэннем 'ласункі, а таксама ўвогуле смачныя, асабліва прыгатаваныя стравы'. Гэтая лексема ўжо цалкам адасобілася ад назоўніка адзіночнага ліку *прысмак* і фіксуецца ў тлумачальных слоўніках асобнай вакабулай. Параўн.: *У нас, як сам бачыш, багацця вялікага няма, абыходзімся і без прысмакаў, але, тым часам, здаравейшы будзеш* (Уладзімір Дубоўка); *«Не, дзякуй, Тонечка, у мяне сваіх прысмакаў поўная шуфляда»* (Людміла Кебіч); *Пагрэўшыся гарбатай і падсілкаваўшыся пугачоўскімі прысмакамі, пайшлі ў школу* (Віктар Шніп).

Лексема *ласунак* у адзіночным ліку фіксуецца са значэннем 'што-небудзь вельмі смачнае; улюбёная страва' і дадаткова — з пазнакай 'звычайна множны лік' — 'кандытарскія вырабы, салодкае, прысмакі'. Напрыклад: *Але ў той дзень і на такі ласунак, як гарачыя драпікі, не надта кідаліся, не так, як раней, калі на рынках пачалі гандляваць харчам, які можна тут жа з'есці* (Іван Шамякін); *А я міжволі // Згадаў суровыя гады: // Ласунам самым — шчопаць солі // Для кожнага была тады* (Рыгор Барадулін); *Не скажыць, каб вялікія ласункі былі з чэрствага хлеба, але еў яго Міколка з вялікай ахвотай, толькі пугаўка-нос набліскаваў ад вялікага задавальнення* (Міхась Лынькоў). Андрэй Макаёнак, у прыватнасці, выкарыстаў адразу два словы, верагодна, размяжоўваючы іх значэнні: *Мама. Я ж і кажу. Ён, як заўсёды, будзе цягнуць якія-небудзь кошкі з ласункамі, прысмакамі*.

Што тычыцца лексемы *слодыч*, то яна з паметай *разм.* фіксуецца толькі ў адзіночным ліку (што ўласціва абстрактным назоўнікам) са значэннямі 'салодкі смак' і (*перан.*) 'прыемнае адчуванне, асалода': *Відаць, сама мядзведзіца вырашыла болей да дзеда на пчальнік не наведвацца. Па-першае, наталіліся слодыччу* (Георгій Марчук); *Здавалася, што кожная клетка арганізма растваралася ў мляўкай слодычы* (Павел Місько). Згадваецца датычна лексемы і найменне кандытатскай фабрыкі «*Слодыч*».

Менавіта ненаматэрыянае выкарыстанне лексемы *слодыч* у множным ліку патрабуе асаблівай увагі, бо ўзнікае білінгвальная асацыяцыя з лексмай *сладости* з рускай мовы, дзе слова фіксуецца як агульнаўжывальнае. Таму патрабуюцца лексічныя замены ў наступных, напрыклад, сказах: *Дадавалі ў куцыю арэхі, разынькі да іншых слодыччы [ласункі, прысмакі]; З такім малом можна гатаваць аўсяны кісель, іншыя псынныя слодыччы [ласункі], паліваць ім грэцкую кашу; Слодыччы [Ласункі] з якіх краін можна цяпер пабачыць на паліцах беларускіх крам?* Патрабуюцца лексічныя замены ў пашыранай сёння вонкавай рэкламе і на шыльдах шапікаў кшталту «Гарбата, кава, слодычы»...

Не трэба ігнараваць і ненаматэрыянае ўжыванне лексем *прысмакі* або *ласункі*. Лексема *прысмак* са значэннем 'дадатковы, пабочны смак' раней сустракалася ў форме жаночага роду — *прысмака*. У сучасных тэкстах, здараецца, цалкам атажыняецца гэтая лексема з *ласунакам*, што не мае пад сабой ніякіх падстаў: *Дарэчы, нашы драпікі — асобная прысмака [асобны ласунак]; Я ёй падабаюся або яна проста спадзяецца атрымаць ад мяне нейкую прысмаку [нейкі ласунак]?*

Так што, шануюныя, смачна есці! І нашы *прысмакі* (драпікі, верашчаку, абаранкі), і нашы *ласункі* (цукеркі, салодкае печыва). Ну, а ўжываць усё гэта варта з розумам не толькі ў лінгвістычным разуменні, але і ў адносінах да здароўя, асабліва тым, хто сочыць за калорыямі і сваёй вагой.

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

Галіна ЗАГУРСКАЯ

Перада мной начы блуканне,
А нада мной — увесь Сусвет
І каляровых зорак ззянне,
Як быццам бы зусім без мэт.

У гэту ноч я сёння веру,
У зоркі веру і ў вясну.
Сусвет якою мераць мерай?..
Ад розных думак не да сну.

Вось купал зорны ноч трымае
І сее росы на зямлю.

Салоўкі цешаць слых у маі —
Я і за гэта май люблю.

Жыццё

Прыйсці аднойчы на зямлю,
Па ёй хадзіць і захапляцца,
Глядзець парой у вышыню,
Куды душы тваёй вяртацца.

Жыцця адценні ўсе ўбіраць
І радавацца простым рэчам:
як пахне ў поўдзень сенажаць
Ці лотаць на ціхуткай рэчцы...

І да жыцця спяліць любоў,
Знайсці сапраўднае каханне,
Дайсці старацца да асноў
І апраўдаць сваё прызвание...

Трыпціх любові

1.
Зямля пачалася з любові,
З любові — жыццё на Зямлі:
Гасподзь сваё слова прамовіў,
Каб мы тут ішчасліва жылі.

2.
Распускаецца квецень на дрэвах,
Пахнуць соладка ўвесну лугі,

Каб адчуў кожны з нас і паверыў,
Што жыццю ён заўжды дарагі;

Што любоў разліваецца ў свеце,
Што жывая яна ў кожным з нас.
Без любові самотна й планеце.
Для кахання ж надарыцца час.

3.

Любоў бывае, як закляцце,
Шчаслівым можа быць парыў..
Любоў — сапраўднае багацце.
Хто не любіў — ён бы і не жыў.

Вось кажуць: раніца мудрэй за вечар.
Напэўна так, бо мы заўжды ў начы
У сон сышоўшы, аглядаем вечнасць,
Хаця яна пра тое і маўчыць.

У сне нам зоркі адкрываюць веды.
Па-за сьвядомасцю. Ды іншы раз
Сьвядомасць нам пра гэта і засведчыць:
Раіэнне прыйдзе думкам у адказ.

Канечне, раніца мудрэй за вечар,
Таму што розум аніколі наш не спіць.
Калі ты днём задумаўся аб нечым,
Чакай, што раніца ўсё гэта праясніць.

Я і сам, замучаны без меры,
Тут стаяў і марыў аб цяпле.

Мама згатаваць і боршч паспела,
Хлеба кроіць душаў мо на пяць.
Памалілася і побач села —
Будзе плакаць, думаць, удыхаць.

Родны дом атуліць нечакана,
І каб слова хоць адно ў напрок.
Дзверы не зачыненыя нанач,
Дык таму вяртаюся здалёк.

Заўтра зноў рыхтуюся ў дарогу,
Мама падышла і абняла,
Ды пакуль ішкадуе — слава Богу! —
Хопіць мне і хлеба, і цяпла.

Памяці Міхася Рудкоўскага

Дваццаты век — суровая быліна!
Падману, недаверу кругаверць,
І нават птахі з чарады арлінай
За праўду разбіваліся насмерць.

Напэўна, зяну жорсткі лёс ашчэрыў
Хоць не сказаць: за горла сцяў удаў.
Дый нешта зрэдку булькала ў фужэры
І дым табакі ў лёгкіх асядаў.

Сутулыя, хто нават быў высокі:
Заложнікі ідэі і журбы,
Правінцыі віціі і прарокі,
Зямлі сваёй ізгоі і рабы.

Мне патрэбна была гэта роля,
Як паветра і як... каханне,
Як хаджэнне па мінным полі
З верай, што ўбачу святанне,
Як, гартаючы хутка старонкі,
Парэзаць паперай пальцы,
Як выправіць коску на кропку
І шукаць тлумачэнні вар'яцтву.
Што губляць застаецца цяпер
Без ніводных адчыненых весніц?
Так, бо ішчырасць, любоў і давер
Былі толькі прыступкамі лесвіц,
З якіх суджана нам было ўпасці,
Каб далей ісці з новымі сіламі.
Мы — забойцы ўласнага ішчасця —
Пакуль спім пад нябачнымі крыламі.
«Жыць становіцца ўсё цікавей!..
Слёзы зноў змяшаны з чарніламі
І пытаннем: «А што далей?»

Мне патрэбна была тая роля,
Як паветра і як... каханне,
Гэта толькі гульня, не болей
На часовым маім скрыжаванні.

Пройдзе ўсё: і боль, і жаль, і мука,
Радасць пройдзе, каб з'явіцца зноў.
Пройдзе ішэры дзень, нібы дакука,
Змоўкне песня ўзнёслая званоў.

Дзень прайойдзе ў супакойны вечар,
І аблашчыць ён сваёй зарой.
Пройдзе сум затоены аб нечым,
Каб вярнуцца інішаю парой.

Ўсё праходзіць, каб ізноў вярнуцца,
Найчасцей — у выглядзе другім.
Толькі душы птушкамі імкнуцца
У вышыню — і мы ляцім, ляцім...

Сняжынкай я ляцела да цябе,
На вейцы каб замружанай растаць,
У радасці ляцела, у журбе —
Тваёй слязінкай на хвілінку стаць.

Чаканнем напэўняўся доўгі час,
Мелодыяй, святлом і варажбой,
Якая ў неба падымала нас.
І мы плылі на воблаку з табой.

Плылі ўначы, і раніцай, і днём,
Дзе неабсяжны трапяткі прастор.
Няхай было ўсё гэта марай-сном..
Але ж ляцелі мы з табой да зор.

Да родных ніў і песень недапетых,
Што на апошняй чуюцца мяжы,
У край бацькоў вяртаюцца паэты —
Пад сумныя і сціплыя крыжы.

Як за рысай, там — за сінім дымам,
Што яшчэ глытаць няўцямна мне,
Тут, хаця ганімым ды любімым
Ну, а там — у горкай старане?

Боскі шлях літаннямі масцілі,
На спакой душы крыху ўзялі.
Разышліся — іскры прыгасілі,
Нехта ж прыйдзе — варушыць вуглі...

Адчуць, прызнаць і палюбіць —
А ішчасця дзе знайсці падкову?
І жыць далей. Адно — каб жыць,
Каб слова — справе, справа — слову.

Дзяцей любіць і не тужыць,
Гузы насіць і — памыляцца..
Ды проста жыць...

Адно — каб жыць,
Ад болю плакаць і смяяцца.

А заўтра дзень, як свет адкрыць,
Убачыць сонца і дарогу.
І зноўку жыць... Адно — каб жыць
І пакланяцца моўчкі Богу.

Пераклад з рускай Віктара ГАРДЗЕЯ

Дэбют

Паліна ДВАРАНСКАЯ

Вецер павее халадком
На разгарачаныя раны,
Дождж падзеліцца глытком

Паветра і яшчоты,
Толькі забудзь,
Забудзь пра ўсе свае заганы.
Адсячы ўсіх, хто
Хоць аднойчы прынёс бруд
У тваю душу!
Неба растопча і знішчыць твой боль,
Зруйнае каменныя сцены:
Яно так не хоча,
Каб сэрца паэта зрабілася чэрствым.
Дождж тваіх слёз
Столькі разоў паліваў пустазелле
Крыўды і здрады!
Я вырваў яго з каранямі,
Каб у душы тваёй
Больш ні адзін Анёлак не падаў,
Крылы іх больш не зачэпацца.
За доўгія языкі тых пляткарак.
Давай мы з ветрам
Пасадзім у душы тваёй бэз,
А хочаш півоні?
Я буду цалаваць твае далоні,
Пакуль не зажыве апошняя драпіна!
Толькі забудзь,
Забудзь пра ўсе свае заганы
І адсячы ўсіх,
Хто прыносіў табе боль.

Паліна КОРНЕВА

Мабыць, у той дзень я сапраўды бачыла нешта незвычайнае. Горад Н. сустрэў нас амаль зімнім холадам у сакавіку. Я вельмі шкадавала, што не ўзяла з сабою ні цёплай кофтакі, ні шапкі, ні нават шаліка нейкага. Адрасу пасля алімпіяды нашу групу павезлі ў горад на экскурсію. Мы ехалі ў цэнтр, бо інтэрнат, у якім нас размясцілі, знаходзіўся на ўскрайку. Ад месца жыхарства ніхто не быў у захапленні. Гэты шэры шчарбаты дом быў разлічаны на дзяцей-сірот, якія вырашылі атрымаць адукацыю ў мясцовым тэхналагічным ліцэі. Калі не браць пад увагу старыя патрэсканыя сцены і страшныя пакоі, атмасфера адметная. Ці своеасаблівая. Я неаднойчы бачыла, як цёткі-вахцёркі нервова крычалі на такіх самых, як мы, падлеткаў за адсутнасць шапкі або знойдзеныя ў куртачцы цыгарэты... Тыя, канечне ж, абураліся і нярэдка адказвалі ім занадта груба. Гэтыя дзеці — юныя швачкі-матарысткі, токары, слесары — былі зусім іншымі. Ім усміхнеліся — яны адвернуцца. Нібы між імі і намі была праведзена нябачная мяжа. Але не яны самі так вырашылі. На іх крычалі за шум у калідоры: «Посрамітес! К нам прыехалі олімпіаднікі! Ведіце себя достойно!» Хлопцы або дзяўчаты нічога не адказвалі, мінаючы сваіх бабuleк-вахцёрак. Але менавіта ў гэты момант адбывалася аддзяленне іх свету ад нашага. Нас называлі будучым краіны, а іх, уздыхаючы, сіротамі. «Гэта нашы сіроты тут жывуць», — сказала мне адна з прыбіральшчыц. Усе цёткі ў інтэрнаце імкнуліся пашкадаваць іх, неяк дапамагчы словам ці клопатам. А яны не шукалі ні шкадавання, ні веры. Мабыць, праведзеная дарослым мяжа занадта моцна адбілася на іх душы, і цяпер гэтыя хлопцы і дзяўчаты адчуваюць сябе іншымі. Менш разумнымі, менш годнымі. Цяпер ужо не мы не пускаем іх у наш свет, а яны не пакажуць свайго... І ўсё ж такі гэтыя дзеці не былі адны. Мабыць, нам ніколі не зразумець, як часам трэба пачуць ад вахцёркі грубае «Куды пабег?», калі выйшаў расхрыстаны ў краму...

Тут ішло сваё цікавае, але далёкае ад мяне жыццё. Мне не падабаліся негасцінныя мурныя людзі. Застылая на тварах абьякавасць бянтэжыла, надавала рэзкасці іх вобразу. У гэтым рэгіёне Беларусі зусім не разумеюць беларускую мову. Бывала, скажаш у сталовай «дзякуй», а табе ў адказ пасылаюць нейкі дзікунскі позірк: «Ты вар'ятка ці што?» Наша экскурсавод таксама зусім не размаўляла па-беларуску. Хацелі нават адмовіцца ад экскурсіі, але ж заказ быў дзяржаўны. Экскурсавод была жвавая і ўмела пахваліцца сваімі здольнасцямі да сарказму. Напрыклад, падыдзем да магазіна, а яна раскажае: «А вось тут пан Дубравецкі загадаў пабудоваць вялізны касцёл. Гэта было сапраўднае мастацтва! Але таварыш Сталін усё укашоў, таварышы». Яе размахванне рукамі і згадкі пра Сталіна запамніліся мне больш, чым апавед пра мэра горада. Мы міналі шмат музеяў беларускай культуры і фальклору, прыгожыя ратушы, капліцы, але аглядалі іх толькі звонку.

Мабыць, у той дзень

Апавяданне

Было так холадна, што ў нас дубяnelі пальцы і сківіцы. Мы стаялі на вялікай плошчы, што прадзімалася вятрамі, а экскурсавод раскажвала пра вялікі гадзіннік на самым версе капліцы. Нібыта раней тры разы на дзень адтуль выходзіў хлопчык і спяваў гімн горада.

Хмары збіраліся нізка над галавой. Змораная група разбілася на маленькія купкі. Для мяне было дзіўна, што навокал так ціха. Нават транспарт ездзіў па-старэчы прыглушана, павольна, а людзі на шляху трапляліся рэдка. Ахутвала абьякавасць з усіх бакоў, і мне ўсе больш і больш здавалася, што я не на радзіме. У той момант я зразумела, што радзіма — гэта там, дзе спакойна і побач сям'я. На маёй радзіме ніхто не хаваецца ад людзей у каўнер, робячы выгляд, што ад холаду, на маёй радзіме сонца ёсць сонца, а неба ёсць неба, і яны, як і чырвоныя ромбікі на белых спадніцах, з'яўляюцца часткай прыроднага і духоўнага светаў. Падчас гэтага паходу я часта ўспамінала, як летась мы былі ў Брэсце. Тата арандаваў невялічкі домік каля возера для нашай сям'і — зусім не палац, але ён быў такі ўтульны... Гэты домік я назвала «з гісторыяй». Праз яго праязджае столькі людзей з розных куткоў Беларусі... Колькі гаворак, колькі твараў, колькі лёсаў бачыў ён на сваім вяку! І колькі яшчэ людзей, засынаючы пад зумканне камароў і гул соснаў, як я тады, слухалі дрыжанне яго драўляных сцен, калі нехта ўнізе зачыняў цяжкія металічныя дзверы. Мабыць, яны таксама думалі, што не ўсё так дрэнна, хоць і скардзіліся на адсутнасць ваннага пакою. Я тады не разумела, што гэта было апошняе ціхамірнае шчасце на доўгі час. Гэта было маё лета перад адзінаццатым класам, самы лепшы мой адпачынак, калі цэлы тыдзень мы з малой і бацькамі купаліся ў возеры, хадзілі ў лазню, каталіся на лодцы... Там, каля таго прыгожага возера, назвы якога не ведаю, я чытала «Тихий Дон», не ўяўляючы жахаў вайны. Там мне пісалася экзістэнцыяльная, «маладая» і таму з нейкага боку прыгожая паэма. Я адчувала спакой, трываласць, надзею і клада гэта на паперу. Творчасць даецца толькі ва ўзрушаным стане, а ўзрушанасць мае незямное паходжанне. Гэты эмацыянальны неспакой мае хімічную прыроду, але ж прыйшоў ён наўрад ці з кары наднырачнікаў... Я пісала пра прыгажосць, прыгажосцю захаплялася і тым была вельмі шчаслівая.

А потым мы паехалі ў Брэсцкую крэпасць, дзе слёзы выступалі на нашых вачах. Нельга перадаць словамі, якой сілай і верай, якім пачуццём падзякі ахутана тое месца. Нават цяпер там не рэха гучыць — там выбухаюць гарматы з болю і адчаю, гарачай адданасці, там гучыць вечнае «паміраю, але не здаюся», там, замест развітання, чутно «бывай, радзіма» салдата, які сам падарваў сябе... Крэпасць жыве да нашых дзён, і ніколі яе жыццё не спыніцца, бо яно вышэйшае за нас. Пакаленні мінаюць, а гэты прыстанак неспакойных душ цягне іх да сябе, каб напамінуць, якія яны шчаслівыя, каб даць у спадчыну свой неўміручы подзвіг і гордасць за яго... Чырвоныя гваздзікі можна пакласці там на кожным кавалачку зямлі і не памыліцца. У Крэпасці на тварах нават самых кепскіх людзей праяву вечнай ляноты змяняюць насцярожанасць, збянтэжанасць і пачуццё, падобнае да павагі.

У кожным горадзе ёсць месца ўшанавання памяці герояў мінулай вайны. І настаў час замоўкнуць тым, хто раней крычаў: «А навошта?». Памяць мае ўласцівасць сцірацца, а таму гісторыя

— забывацца. У Н. таксама ёсць цэнтральная плошча з Вечным агнём. Мяне здзівіла, што там не ляжала ніводнай кветкі. Звычайна маладыя прыходзяць падзякаваць тым, хто загінуў дзеля іх новай сям'і і сям'і іх будучых дзяцей. Але тая плошча была пустая, амярцвялая па той прычыне, што памяць адтуль пайшла. Нехта з нашай групы прапанаваў пагрэць над Вечным агнём рукі. Я паспешліва пайшла наперад, каб не бачыць, як дзеці катаюцца на скейтах па гранітных плітах.

Мінуўшы яшчэ колькі местачковых каштоўнасцей, мы прыйшлі ў стары цэнтральны парк. Экскурсавод нешта раскажвала з гісторыі горада, але яе ненатуральна вясёлай балбатні ніхто не слухаў. Я зноў выбілася наперад і наблізілася да прыгожага будынка царквы. Яе дагледжаны двор асабліва кідаўся ў вочы сярод агульнай сумятні і непарадку. Экскурсавод пачала раскажваць, што царква пабудавана ў гонар апошніх прадстаўнікоў царскай сям'і. Ужо збіраліся павярнуць назад, як пачулася гучнае: «А давайце зойдзем!» Прапанова належала мне. Група сустрэла яе радасным прадчуваннем цеплыні. Экскурсавод, лічачы сябе істотай выключна высокай культуры, не стала супярэчыць і згадзілася пачакаць звонку.

Я вельмі перажывала, што заходжу туды без хусткі. Не тое, каб праз набожнасць, але мне хацелася праявіць павагу да існуючага парадку. Але ўсе астатнія не вельмі пра гэта думалі, і мы няскладнай чарадой зайшлі ў царкву.

Пах ладану не сумяшчаўся з грукатам нашых брудных ботаў. Я ўжо пачала адчуваць сябе вінаватай за тое, што пацягнула столькі абьякавых людзей у святое месца. Але ж мне хацелася нейкіх уражанняў, хацелася дакрануцца да мастацтва, адчуць таямнічасць у выразях твараў на абразях і захапіцца імі, як неведомы творца за шмат гадоў да мяне.

Унутранае ўбранне было не вельмі багатае. Сама па сабе царква была маленькая, у ёй змяшчалася каля пятнаццаці абразоў. Пасярэдзіне — пазалочаны алтар і некалькі крыжоў на кожнага з членаў царскай сям'і. Наўрад ці тут калісьці маліліся не за іх здароўе.

На гэтым можна было б і выходзіць, бо ніхто не заўважыў маленькага чалавека ўбаку ад нас. Ён быў невялічкага росту, але не карлік, меў доўгія кучаравыя валасы. На выгляд яму можна было б даць каля трыццаці гадоў. Апануты ён у самае звычайнае «штаткае» аддзенне, значыць, яго нельга было назваць папам.

Некаторы час ён моўчкі назіраў за намі, але потым падаў слабы голас:

— Я магу трохі раскажаць пра наш храм, калі вы не супраць.

І мужчына пачаў свой апавед. Расказаў пра гісторыю ўзнікнення кожнага абраза і самога храма. Адрасу стала бачна, што ён цяжка хворы. Нельга меркаваць, на што іменна. Мабыць, разумовая адсталасць або іншыя пашкоджанні нервовай сістэмы. Кожнае слова давалася яму праз вялікія намаганні, а твар вельмі часта перакошвала ад сутарг. Чалавек гаварыў павольна, іншы раз незразумела, але ўпарта. Яго голас гучаў то гучна і моцна, то ціха і слаба. Ён быў непадуладны эмоцыям, хваляванням. Проста раскажваў, як чуў ад іншых і як сам бачыў. Чамусьці я была ўпэўнена, што мужчына разумеў недасканаласць свайго маўлення. Але ж не пасаромеўся пачаць гаварыць. Сама сабе я малілася, каб толькі яго ніхто не

збіў і тым не пакрыўдзіў. Слухаць было цяжка, але ў гэтым адкрываліся іншыя сэнсы. Калі нешта было незразумела з табой пачынаў размаўляць абраз вочы святога зазіралі ў душу, усміхаліся і нібы пракладвалі нябачны шлях... Не ведаю, які шлях, але пачуццё адкрыцця акрыляла, рабілася вельмі спакойна і лёгка. Нібы спадаў з цябе цяжар думак, і хацелася верыць, што будзе яшчэ ўсё добра. Я падняла галаву і ўбачыла, што купал размаляваны пад блакіт неба... Сімвал неба цягнецца за чалавекам паўсюль. Усе мы прыйшлі з неба, як празрысты дождж, туды і трапім, як вада з лужыны... Нават калі гэта лухта, вочы пакутніка строга глядзяць на цябе, каб нагадаць пра роўнасць. Мы роўныя, якой ні была б фізічная абалонка. І цяжка хворы чалавек пра гэта ведае. Чаму тады яму спачуваюць здаровыя?

У тое імгненне я зразумела, як моцна змяняе вера ў Бога. Людзі, якія любяць псаваць паперу, колькі разоў ужо даводзілі, што нікага Бога не існуе. Але што яны прапанавалі ўзамен? Гэтыя навукоўцы, седзячы на ўяўным версе, могуць таптаць, выкрываць, нішчыць, навучаць. А ці здольны яны нешта стварыць? Ці здольны каму-небудзь дапамагчы сваімі словамі? Вера ж дае апору, адчуванне, што ты не адзін. Пакутнік можа глядзець у неба — у пустэчу — і бачыць працягнутую руку Бога. Ён стварыў яго сам, і ў гэтым заключае на моц асобы чалавека. Ён здолеў адшукаць для сябе сэнс жыцця, нейкі выхад у той час, калі яму, можа, хацелася кінуцца з абрыву... І гэты чалавек, скатаваны маральна, выстаў дзякуючы сваёй цьмянай веры. Нехта крычыць — заліваецца пра тое, што ведае з трактатаў такіх самых вар'ятаў, і ў думках узвышаецца да Бога сваёй рэальнасці. Але чалавек на гэтым п'едэстале ніколі не гляне ўніз, дзе нехта цягне да яго з мальбою рукі... Як можа быць, што пустое месца дапамагае, а не істота з плоці і крыві?

Раптам святло заліло залу, напаўняючы яе цяплом і спакоем. Яно адбівалася на вузкіх шыбах, шкле абразоў, каларовых каменьчыках свяцільні... Упершыню за дзень выглянула сонейка, і яно грэла нібы на радзіме.

— Извините, нам было очень интересно, но нас давно ждут, — сказала нейкая тоўстая цётка, выбіўшыся з натоўпу. Усе падзякавалі і падаліся да выхаду. А маленькі чалавек глядзеў нам услед, неяк па-дзіўнаму склаўшы рукі.

Вуліца зноў сустрэла нас ветрам, але я ўжо на яго не звяжала. Хмары віселі такія цёмныя, што экскурсавод паспешліва павяла нас да аўтобуса. Пакуль ішлі, я не зводзіла вачэй з той цёткі, якая раскажвала пра сваіх унукаў адной з кіраўніц. Ніколі не забуду яе амаль старэчыя губы, абмазаных чырвоным, маленькія вочкі без вейкаў і ружовыя ад нейкай дрэннай пудры шчокі.

Нарэшце мы залезлі ў аўтобус. Мне хацелася адмежавацца ад тлуму, што захапіў паветра і маю галаву. Ні пра што не хацелася думаць і тым больш рэфлексавать. Мая суседка па пакоі ўвесь час перапісвалася з такім абьякавым выразам твару, што я нават не спрабавала знайсці ў ёй суразмоўніцу.

Толькі тады адчулася змора ў руках і нагах. Пад манатонны грукат тэлефоннай клавіятур я задрамала. Пайшоў першы моцны дождж у гэтым годзе. А перад вачыма маімі было светла. Гэта нейкі чалавек трымаў у руках прамень сонца і ўсміхаўся так, нібы рабіў гэта ўпершыню. Нібы вучыўся. Нанова...

Беларуская з хронікі творчага

1980 год. У лютым у Ялце ў ДOME творчасці імя А. П. Чэхава прайшоў Усесаюзны семінар драматургаў (тры тыдні). Беларусь прадстаўлялі Анатоль Вярцінскі, Валянцін Лукша, Яўген Шабан.

У сакавіку ў Цэнтральным доме мастака ў Маскве прагучала новая праграма артыста Ю. Галышава «Апавяданні пра вайну». Кампазіцыя складалася з твораў Васіля Быкава.

У красавіку ў Ташкенце правялі круглы стол «Адзінства шляху, разнастайнасць пошуку» «Літаратурная газета» і СП Узбекскай ССР. Прыняў удзел Анатоль Вярцінскі. Яго нататкі пад назвай «Наўкол сяброўскага стала...» надрукаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва».

23 мая «Літаратура і мастацтва» паведамляе пра прэм'еру спектакля «Пайсці і не вярнуцца» Васіля Быкава.

У ліпені Мінск наведала старшыня секцыі перакладчыкаў савецкай літаратуры СП Балгарыі рэдактар выдавецтва «Народна культура» Пенка Кынева. Трэба нагадаць, што Пенка Асенава Кынева, якая нарадзілася ў 1942 годзе, пераклала на балгарскую мову творы Івана Мележа «Подых навалніцы», Васіля Быкава «Яго батальён» і «Пайсці і не вярнуцца», Кузьмы Чорнага «Млечны шлях», Уладзіміра Караткевіча «Лісце каштанаў», «Чорны замак Альшанскі», «Залаты бог», Івана Навуменкі «Развітанне ў Кавальцах», Барыса Сачанкі «Аксана», Віктара Казько «Высакосны год» і «Цвіце на Палесі груша», Алеся Адамовіча, Уладзіміра Калеснікі і Янкі Брыля «Я — з вогненнай вёскі» і інш.

У жніўні ў Кызыле (Тувінская АССР, РСФСР) прайшоў XI Усесаюзны фестываль маладых паэтаў. Ад Беларусі прынялі ўдзел Змітрок Марозаў, Галіна Каржанеўская, Мікола Мятліцкі.

У верасні на кінафестывалі «Манрэаль-80» паказалі мастацкі фільм «Дзікае паляванне караля Стаха» па аднайменнай аповесці Уладзіміра Караткевіча.

кладчыкам Андрашам Шымарам. У размове прынялі ўдзел Васіль Быкаў, Анатоль Вярцінскі, Леанід Гаўрылін, Алесь Адамовіч, Яўген Каршукоў.

У ДOME літаратара адбылася сустрэча з чэшскім літаратуразнаўцам і перакладчыкам Вацлавам Жыдліцкім.

У кастрычніку ў Баку прайшла Усесаюзная творчая канферэнцыя «Дружба народаў — дружба літаратур. Слова пісьменніка — актыўная сіла ў інтэрнацыянальным і патрыятычным выхаванні савецкага чалавека». Ад Беларусі ўдзельнічалі Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, Яўгенія Янішчыц.

У лістападзе на Буйніцкім полі прайшоў мітынг у гонар адкрыцця мемарыяльнага знака Канстанціну Сіманаву. Выступілі В. Озераў, Н. Гілевіч і інш. У Палацы піянераў і школьнікаў у Магілёве адбыўся вечар сустрэчы з савецкімі пісьменнікамі. Выступалі В. Озераў, Р. Казакова, В. Зуёнак, М. Алігер, В. Быкаў, Р. Раждзественскі і інш.

У снежні ў ДOME літаратара прайшоў літаратурны вечар, прысвечаны 100-гадоваму юбілею класіка рускай паэзіі Аляксандра Блока. Адкрыў Максім Танк, выступілі Сяргей Грахоўскі, Яўгенія Янішчыц, Ян Скрыган. Нагадаем, што ў розныя гады творы А. Блока на беларускую мову перакладаў І. Дварчанін, А. Дудар, В. Болбас, А. Бадак, С. Дзяргай, М. Дукса, М. Калачынскі, Р. Лынькоў, Я. Сіпакоў, М. Федзюковіч і інш. У 1980 годзе Сяргей Грахоўскі выдаў у сваіх перакладах зборнік А. Блока «Выбраныя вершы і паэмы». Кнігу «Палескія дні Аляксандра Блока» (вышла ў «Мастацкай літаратуры» ў 1985 годзе) напісаў беларускі пісьменнік-дакументаліст Мікола Калінковіч (1950—1990). У Луніцы і Лунінецкім раёне на працягу многіх дзесяцігоддзяў стараннямі члена СП Беларусі Таццяны Канапацкай праводзіцца Дні памяці Міколы Калінковіча і Аляксандра Блока. У Пінскім раёне, у вёсцы Лапаціна, на Берасцейшчыне працуе бібліятэка-музей Аляксандра

старшыні Савецкага камітэта славістаў А. Рабінсон.

31 сакавіка ў Маскве ў Цэнтральным доме літаратараў імя А. А. Фадзеева прайшоў вечар, прысвечаны 60-годдзю з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. Выступілі Ю. Верчанка, С. Баруздын, А. Ананьёў, В. Бокаў, Я. Хелемскі, пісьменнікі Украіны, Таджыкістана, Латвіі, Чэхаславакіі ды інш.

Фота Кастуся Дробава.

Мемарыяльны знак на Буйніцкім полі.

13 красавіка ў актавай зале Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага прайшоў вечар «Дружба народаў — дружба літаратур». Разам з беларускімі пісьменнікамі перад студэнтамі і выкладчыкамі выступілі госці VIII з'езда Саюза пісьменнікаў БССР — В. Озераў, С. Міхалкоў, У. Салаухін, Ю. Ванаг, В. Бокаў, Т. Байрам, А. Аўчарэнка, Я. Хелемскі, У. Гардзеічаў, Р. Мустафін, І. Фанякоў і інш. Пералік гэтых асоб сведчыць, што імкнуліся прыехаць тэя літаратары, у якіх была наладжана даўняя дружба з беларускімі пісьменнікамі, Беларуссю. Найперш гэта датычыцца паэта і перакладчыка Якава Хелемскага (1914—2003). Упершыню адкрыўшы для сябе Беларусь у час вызваленчага паходу Чырвонай Арміі па далучэнні Заходняй Беларусі да БССР, напісаўшы верш «У трыццаць дзявятым...» (з подпісам: «Маладзечна, 1939»), ён большую частку сваіх творчых памкненняў аддаў перакладам беларускай паэзіі на рускую мову. У 1956 годзе ў «Бібліотеке «Огонька»» ў перакладзе Я. Хелемскага выйшла паэма Аркадзя Куляшова «Грозная пушча», у 1958 годзе — «Вершы з дарогі» Максіма Танка, у 1959-м — ізноў зборнік М. Танка... У 1961-м — «А дні ідуць...» Петруся Броўкі. Зборнікі перакладаў Якава Хелемскага выходзілі не толькі ў Маскве, але і ў Мінску: «Перевозу стихи товарища» (1962), «Ключ» (1968), «Четыре мастера» (1984)... З прадмовы «Ад перакладчыка» ў зборніку пераўвасабленняў «Перевозу стихи товарища»: «Мая праца — толькі малая часцінка <...> калектыўнай працы.

Таму не варта адносіцца да дадзенага невялікага зборніка як да выдання анталагічнага. З гэтага пункту гледжання, яно, безумоўна, не поўнае і мае істотныя праблемы. І калі чытач не знойдзе тут некаторых прыкметных твораў, калі ў кнізе часам зусім адсутнічаюць вершы таго ці іншага добрага паэта, прычыну варта шукаць толькі ў тым, што гэтыя творы перакладзены не мною, а іншымі таварышамі.

Патрэбна мець на ўвазе тэя абставіны, што ў зборнік з прычыны вялікага аб'ёму не ўключаны паэмы Куляшова, Броўкі, Танка, Таўлая, Астапенкі,

Бялевіча, пераклад якіх склаў даволі значную частку ўсёй маёй працы...»

Сціплыя радкі прадмовы перакладчыка, які ўжо на той час зрабіў неверагодна шмат у справе знаёмства рускага чытача з беларускай паэзіяй.

У маі Маскоўскі акадэмічны тэатр імя У. Маякоўскага знаёміць з прэм'ерай спектакля «Званы Хатыні» па матывах аповесцей В. Быкава «Трэцяя ракета» і «Пайсці і не вярнуцца».

У жніўні ў ДOME літаратара адбылася сустрэча беларускіх пісьменнікаў з настаўнікамі Беластоцкага ваяводства ПНР, якія выкладаюць беларускую мову.

Тры дні знаходзілася ў Беларусі перакладчыца з ФРГ Мехцільд Русель. Была і сустрэча ў СП БССР, дыялог з нямецкай перакладчыцай вялі Анатоль Вярцінскі, Барыс Сачанка, Васіль Быкаў. Размова ішла і пра святкаванне 100-годдзя Якуба Коласа і Янкі Купалы ў ФРГ.

У маскоўскім выдавецтве «Мысль» выйшла кніга С. Падокшына «Франциск Скорина».

Выдавецтва «Беларуская Савецкая Энцыклапедыя» імя П. Броўкі распачало работу над пяцітомным выданнем «Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі». Адметнасць гэтага даведачнага выдання, якім і сёння карыстаюцца даследчыкі (амаль праз паўвека з часу выдання!) і ў тым, што на яго старонках — абсягі міжнародных стасункаў беларускай літаратуры: праз асобныя артыкулы, прысвечаныя сувязям з тымі ці іншымі літаратурамі, і праз персанальныя артыкулы, якія расказваюць пра перакладчыкаў беларускай прозы і паэзіі, пра літаратуразнаўцаў, культуралагаў, якія ў іншых краінах зрабілі шмат дзеля пашырэння беларускага прыгожага пісьменства.

У снежні, з 9 да 16, у розных гарадах Расіі — Маскве, Яраслаўлі, Горкім прайшлі ўрачыстасці, прысвечаныя 90-годдзю Максіма Багдановіча. Вельмі істотны момант — юбілей беларускіх класікаў у іншых рэспубліках і краінах, выданне твораў у перакладзе на іншыя мовы і публікацыя іх да юбілейных дат. Вось і ў 1981 годзе публікацыя новых перакладаў паэзіі Багдановіча і артыкулаў пра яго творчасць з'явіліся ў розных выданнях на англійскай, казахскай, рускай (у расійскіх выданнях — пераклады В. Спрынгана, Б. Ірыніна, М. Камісарова), туркменскай, узбекскай, украінскай, латышскай мовах.

У снежні ў ДOME літаратара адбыўся вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння А. Фадзеева. Адкрыў і вёў І. Чыгрынаў, выступілі І. Шамякін, П. Кавалёў, М. Лужанін, У. Юрэвіч. Аляксандр Фадзееў самым цесным чынам быў звязаны з беларускай літаратурай, беларускімі пісьменнікамі. Захаваліся падрабязныя лісты-водгукі пра здзейсненае ў прозе, драматургіі Піліпам Пестракам, Іванам Мележам, Віталем Вольскім, Макарам Паслядовічам, лісты, у якіх Аляксандр Фадзееў, не шкадуючы часу, тактоўна, з павагай выказваў свае заўвагі... Вечар да 80-годдзя А. Фадзеева пройдзе яшчэ і ў Літаратурным музеі Янкі Купалы.

1982 год. У лютым да Дня памяці рускага пісьменніка Ф. М. Дастаеўскага прайшоў літаратурны вечар у Рэспубліканскім доме работнікаў мастацтваў.

У сакавіку ў Палацы работнікаў мастацтваў у Вільнюсе прайшоў вечар літоўскага паэта А. Балтакіса і беларускага паэта Р. Барадуліна. Дарэчы, у 1982 годзе Рыгор Барадулін паспеў пабываць яшчэ і ў Таджыкістане і Туркменістане,

Кадр з фільма «Дзікае паляванне караля Стаха».

У верасні ў Мінску 8 дзён знаходзіўся пісьменнік з ГДР Райнер Ліндау. З мэтай збору матэрыялу для рамана аб Вялікай Айчыннай вайне, дзеянне якога адбываецца на Беларусі і Украіне. З нямецкім калегам сустракаліся А. Вярцінскі, Л. Гаўрылін, Я. Каршукоў і інш.

У кастрычніку ў СП БССР прайшла гутарка з венгерскім паэтам і пера-

Блока. Дарэчы, дата заснавання Літаратурнага музея А. Блока ў Лапаціне — 2 лістапада 1980 года.

1981 год. У Мінску ў студзені прайшла навуковая канферэнцыя, прысвечаная 350-годдзю з дня нараджэння выдатнага пісьменніка і асветніка Сімяона Полацкага. Арганізатары — Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР і Інстытут сусветнай літаратуры імя А. М. Горкага АН СССР. Даклад «Значэнне творчага подзвігу Сімяона Полацкага для рускай паэзіі» зрабіў намеснік

літаратура ў свеце: жыцця ў 1966—1985 гады¹

а таксама ў Чэхаславакіі... І ў Расіі — у Хабарайску, Камсамольску-на-Амуры, Ленінградзе, Маскве... З такіх паездак творцы прывозілі не толькі ўражанні, але і вершы. Ці пасля ўжо дома пісалі іх, трымаючы ў памяці блізкія ўспаміны... У сакавіку ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна адкрылася выстаўка аб жыцці і творчасці нямецкага класіка І. В. Гётэ — з нагоды 150-годдзя з дня яго смерці. У Мінску прайшлі два вечары яго памяці. Яшчэ ў 1940 годзе Дзяржаўнае выдавецтва БССР накладала 7000 экзэмпляраў выдала паэму Іагана Вольфганга Гётэ «Рэйнэке-ліс» у перакладзе Віталія Вольскага. Адзін з першых беларускіх артыкулаў пра вялікага нямецкага пісьменніка — публікацыя прафесара Яўгена Барычэўскага «Гётэ і тэатр» у часопісе «Мастацтва і рэвалюцыя» ў ліпені 1932 года.

12 мая «Літаратурная газета» друкуе паведамленне пра стварэнне юбілейнага камітэта для падрыхтоўкі і правядзення 100-годдзя з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы.

7 чэрвеня ў мінскім Доме кнігі адкрываецца выстаўка славенскай кнігі. На адкрыцці выступілі міністр культуры Славеніі М. Кмецэл, першы сакратар праўлення СП БССР Н. Гілевіч.

20—26 чэрвеня ў Набярэжных Чаўнах (Татарстан, Расійская Федэрацыя) прайшла Усесаюзная канферэнцыя «Сацыялістычны вобраз жыцця: малады гарады і сучасная літаратура». Арганізатары — Саюз пісьменнікаў СССР, Саюз пісьменнікаў Татарстана, часопіс «Новый мир», Набярэжна-Чаўнінскі гаркам КПСС. Беларусь на канферэнцыі прадстаўляла паэтэса Нэлі Тулупава.

У чэрвені ў Азербайджане адбылося свята паэзіі народаў СССР. У ім прыняў удзел паэт Пятрусь Макаль.

7 ліпеня — 100 гадоў з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Янкі Купалы. У розных усесаюзных перыядычных выданнях выходзяць публікацыі, прысвечаныя гэтай даце. Такія ж публікацыі і новыя пераклады паэтычных твораў Янкі Купалы з'яўляюцца ў газетах і часопісах на мовах народаў СССР. Як, напрыклад, у перакладах Ігара Шклярэўскага, Івана Бурсава — у часопісах «Октябрь», «Дружба народов», у «Літаратурной газете». У 1982 годзе асобныя кнігі Я. Купалы пабачылі свет на англійскай, казахскай, кіргізскай, латышскай, малдаўскай, рускай, таджыкскай, украінскай, эстонскай мовах. Ці будуць яшчэ ўжаноўлены практыкі такога маштабу? Гэта, відаць, у многім залежыць і ад нас саміх, ад беларусаў, ад нашай культуры, літаратурнай палітыкі. А ў першую чаргу павінна быць зацікаўленасць сучасных замежных перакладчыкаў. Тады, магчыма, будзе і зацікаўленасць выдавецтваў, і запатрабаванасць класічнай беларускай паэзіі ў сучаснага замежнага чытача. Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Уладзімір Караткевіч былі і застаюцца сімвалам беларускай нацыянальнай літаратуры, мастацкім і народным сімвалам Беларусі.

Урачыстыя вечары, прысвечаныя векавому юбілею Янкі Купалы, прайшлі не толькі ў Маскве, дзе выступілі Г. Маркаў, М. Танк, Б. Алейнік, М. Дудзін, А. Малдоніс і інш., а яшчэ і ў Жэневе (Швейцарыя).

У ліпені ў Мінску прайшоў пленум Савета па мастацкім перакладзе Саюза пісьменнікаў СССР. З дакладам выступіў Вячаслаў Рагойша. У спрэчках прынялі ўдзел прадстаўнікі перакладчыцкіх

секцый і саветаў Саюзаў пісьменнікаў саюжных рэспублік.

4 жніўня ў Мінску адкрылася выстаўка казахскай кнігі. Было прадстаўлена звыш 700 кніг. Варта заўважыць, што многія творчыя ініцыятывы ў фармаце беларуска-казахскіх літаратурных сувязей здзяйсняюцца і цяпер. Асабліва плённымі ў гэтым плане аказаліся 2008—2023 гады. Якраз у гэты перыяд у Мінску былі выдадзены ў перакладзе на беларускую мову кнігі Абая «Стэпавы прастор» (перакладчык Мікола Мятліцкі), «Шлях Абая» Мухтара Аўэзава (перакладчык Міхась Пазнякоў). А таксама тры кнігі асветніка, літаратурнаўца, публіцыста і празаіка Немата Келімбетава «Не хачу губляць надзею», «Зайздрасць», «Лісты да сына» (перакладчыкі Алесь Бадак, Алесь Карлюкевіч, Геннадзь Аўласенка). У мінскім Доме літаратара пры перапоўненай зале прайшоў творчы вечар легендарнага савецкага і казахстанскага паэта і публіцыста Алжаса Сулейменава. Пераклады яго вершаў з'явіліся ў часопісе «Полымя». Мікола Мятліцкі напісаў верш «Алжас Сулейменаў у Мінску»: «Святла душы ні блёстачкі не страціў, // Красае зырка іскры дабрыні. // Чытае верш — і ўслед Сяміпалацінск // Рэнтгенаўскія гасіць прамяні. // Цягліны Брэста, дзе пабыў дагэтуль. // Гараць нязмытай чырванню крыві. // Чытаеш верш — нібы з другой планеты // Гукае ў свет пяшчоты і любові. // І існасць ацалела па-за часам, // І мудрасць вочы роздумна кране. //

Выданне ў перакладзе М. Мятліцкага, 2011 г.

Чытае верш — і вечнасць над Алжасам // З пытаннем вечным стала: быць ці не? У апошнія паўтара дзесяцігоддзі ў Беларусі з рознымі творчымі клопатамі, рознымі ініцыятывамі пабывалі казахстанскія пісьменнікі, перакладчыкі, літаратурнаўцы Святлана Ананьева, Любоў Шашкова, Валерый Міхайлаў, Кайрат Бакберганаў, Нурдаўлет Акыш, Уміт Тажкен і іншыя літаратары.

У жніўні ў Доме літаратара прайшла сустрэча творчай інтэлігенцыі з удзельнікам «Маршу міру-82». Выступілі Алесь Адамовіч, Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, нарвежская пісьменніца Грын Грэнвальд.

З 28 верасня да 1 кастрычніка ў Мінску праходзіла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Славянскія культуры і сусветны культурны працэс» (Мінск). Праводзілася ў рамках праекта ЮНЕСКА і Міжнароднай асацыяцыі па вывучэнні і распаўсюджванні славянскіх

Фота Марыны Варabei.

Народны пісьменнік Казахстана Любоў Шашкова на беларуска-казахскім пісьменніцкім форуме ў СШ № 143 імя М. Аўэзава г. Мінска, 2019 г.

культур. У ёй прынялі ўдзел каля 20 вучоных з Аўстрыі, Вялікабрытаніі, Венгрыі, Балгарыі, ГДР, Грэцыі, Даніі, СССР, Індыі, Югаславіі і іншых краін. Адбыліся пасяджэнні трох секцый па тэмах: «Славянскія культуры ў XX стагоддзі», «Славянскія культуры ў старажытнасці і эпоху Сярэднявечча», «Славянскія культуры новага часу». У рэспубліканскім друку апублікаваны тэкст паслання Генеральнага дырэктара ЮНЕСКА Амаду-Махтара Мбоў удзельнікам канферэнцыі. 30 верасня ў Доме літаратара прайшоў круглы стол «Класікі беларускай літаратуры Янка Купала і Якуб Колас у кантэксце славянскіх культур».

У Хабарайскім краі (Расійская Федэрацыя) прайшлі Дні савецкай літаратуры. Пісьменнікі з розных куткоў Савецкага Саюза наведлі Хабарайскі літаратурны музей. БССР прадстаўляў паэт Рыгор Барадулін. Вось што ён згадвае пра паездку ў сваіх дзённікавых запісах: «...г. Хабарайск. Мартэны вулканаў. Гарачыя рэкі, салюты, гарачыя кастры. Крайком. Чорны Алесь Кляменцэвіч: "Тэрыторыя [Хабарайскага краю] большая 2-х Японіі. У асобныя райцэнтры 3—4 гадзіны самалётам, а то 3 гадзіны самалётам, а 4 цягніком". Партрэты Маркса, Энгельса, Леніна. Лясоў прырастае ў 2 разы больш, чым асвойваецца. Забяспечыць большую прыжываемасць насельніцтва і знішчыць цякучасць кадраў, 900 км з Кітаем мяжы. Людзі не пабеглі пасля стыхійнай бяды (пасля ўзвядзення ЛЭП 200 прыезджых, амаль усе выехалі, іх дужа не ўтаворвалі). Такія пажары, што нават лось не мог уцячы, ад палу некаторыя сёлы датла выгарэлі.

Нам здаецца, што ў нас усё здорава, а ў іншых горай. Фактар аддаленасці яшчэ больш іграе ролю, чым кліматычныя ўмовы на замацаванне кадраў. Далёкаўсходні каэфіцыент <...> Па Камсамольску-на-Амуры цякучасць знізілася, бо паднялі каэфіцыент. Сялянам на мяжы каэфіцыент за страх — назвалі яны. Усе будуць [атрымліваць] 1,6. А на БАМе 1,7.

Моталодак больш, чым аўтамашын. Шмат прытокаў, д'ябал не знойдзе, лаві рыбу. Калі трэба, можам усе свавацца, з самалёта бачылі, колькі прытокаў. Трэба, каб у магазінах было...

Шаша ўсход — захад вядзецца актыўна, з асфальтам, цвёрдым пакрыццём».

Кавалак, старонка жывога жыцця... У паездцы ў Хабарайскі край Рыгор Барадулін пазнаёміўся і са звычаямі, і з праблемамі мясцовага насельніцтва. Адкрыў для сябе, хто такія нанайцы. Пабываў у Амурску. Пазнаёміўся з Камсамольскам-на-Амуры. Шмат запісаў у дзённіку — вострая развагі нанайскага паэта і празаіка Андрэя Аляксандравіча Пасара (1925—2013), які расказвае пра лёс свайго народа, яго судакрананне з цывілізацыяй. Дарэчы, цікавы факт: апошняя кніга А. Пасара — паэма «Бічэхэ Еўропачы. Пасланне ў Еўропу» (2010). Гэта паэтычны антыфашысцкі зварот да 26 нямецкіх салдат, якіх у адзіночку ўзяў у палон яго стрыечны брат, снайпер і разведчык Аляксандр Пасар, Герой Савецкага Саюза. Аляксандр Пасар ваяваў на 1-м Беларускім фронце. Званне Героя Савецкага Саюза атрымаў за подзвігі, здзейсненыя на тэрыторыі Беларусі...

У Фергане (Узбекістан) у верасні прайшла навукова-творчая канферэнцыя «Савецкая шматнацыянальная літаратура ў духоўным свеце нашага сучасніка». У ёй прыняў удзел крытык Варлен Бечык.

У Фрунзе (Кыргызстан) адбылася IV Міжнародная сустрэча пісьменнікаў маладых краін Азіі і Афрыкі. У склад савецкай дэлегацыі быў уключаны і празаік Генрых Далідовіч.

15 кастрычніка «Літаратура і мастацтва» друкуе грунтоўны артыкул Карласа Шэрмана «Пераадоленне майстэрства», прысвечаны праблемам мастацкага перакладу. Карлас Шэрман (1934—2005) зрабіў неверагодна шмат для развіцця перакладу ў Беларусі.

У верасні і лістападзе ў Маскве прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння народнага песняра Беларусі Якуба Коласа. 9 верасня — пасяджэнне Усесаюзнага юбілейнага камітэта на чале з Сяргеем Міхалковым. 1 лістапада — урачысты вечар у Вялікім тэатры Саюза ССР. Выступалі С. Міхалкоў, Я. Ісаеў, Ю. Марцінківічус, В. Быкаў і іншыя.

У лістападзе госцем СП БССР быў народны паэт Афганістана Н. Хафез.

У Кіраўскай вобласці (Расія) прайшлі Дні савецкай літаратуры. Ад Беларусі ўдзельнічаў Васіль Зуёнак.

Кастусь ЛЕШНІЦА
Працяг будзе

Такі далёкі і блізкі край

Святкаванне Дзён культуры Новасібірскай вобласці не прайшло міма Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь. У выставачным корпусе адкрылася экспазіцыя «Сібір шматабличная», якая знаёміць з асноўнымі тэндэнцыямі і з'явамі ў мастацтве рэгіёну XX — пачатку XXI стагоддзяў. Творы жывапісцаў аб'яднаны адной вялікай тэмай — шматгранным вобразам Сібіры.

На выстаўцы можна ў храналагічнай паслядоўнасці пазнаёміцца з развіццём сібірскага мастацтва XX стагоддзя да нашых дзён. Спачатку творчасць мясцовых аўтараў не мела арыгінальных рыс, бо многія мастакі прызджалі суды з еўрапейскай часткі Расіі і абаліраліся ў сваіх творах на школы, якія сфарміраваліся ў Маскве і Пецярбургу. Крайвід «Пасля наваліцы» выкананы томскім мастаком У. Д. Вучычэвічам-Сібірскім з аглядак на традыцыю акадэмічна-рамантычнага краявіду XIX стагоддзя. Рыгор Гуркін у творы «Рака Ул» (1909) таксама выкарыстаў прыёмы акадэмічнага жывапісу з традыцыйным колеравым рашэннем. У дэталі карціны можна заўважыць уплыў настаўніка Р. Гуркіна — Івана Шышкіна.

Віктар Крэчэтаў «Вясна пасляваенная», 1969 г.

Важнае месца ў экспазіцыі займае творчасць алтайскіх мастакоў, якая датычыцца першай трэці XX стагоддзя. У гэты перыяд творцы заклапочаны пошукам самабытнага мастацкага стылю Сібіры. Жывапісец А. В. Вашчакін змог адлюстраваць нацыянальны асаблівасці сібірскіх народаў праз этнаграфічныя партрэты, сярод якіх асабліва вылучаецца твор «Хакаска ў нацыянальным касцюме» (1920-я). На палатне — жанчына з яркімі этнічнымі рысамі ў нацыянальным касцюме і гарадскіх дамскіх туфлях. Для адзення аўтар выкарыстаў

шмат колераў — ад аранжавага да цёмна-сіняга. Прамы позірк гаворыць аб сіле духу і стойкасці жанчыны. Твор Мікалая Чавалкова «Чаканне пераправы на Цялецкім возеры» (1926) таксама адносіцца да гэтага перыяду. З творчасцю Вашчакіна яго яднае выкарыстанне яркіх фарбаў. Аднак тут можна заўважыць праўленне ўсходніх мастацкіх традыцый. Ад спадчыны старажытных цюркаў Чавалкоў пераняў імкненне да дэкаратыўнай выразнасці.

У 1930-я гады разнастайнасць плыняў і напрамкаў змянілася вялікім стылем — сацыялістычным рэалізмам. У экспазіцыі гэты кірунак прадстаўлены работамі Мікалая Смоліна і Івана Цюцікава. Першы мастак аддаваў перавагу партрэтам. Яго творы «Рабфакаўка» (1930) і «Партрэт архітэктара А. Д. Крачкава» (1943) адлюстроўваюць аўтарскі стыль мастака, які спалучае мадэрнісцкія прыёмы і ідэйныя прынцыпы савецкага мастацтва. Партрэт «Рабфакаўка» праз дэталі інтэр'ера знаёміць з паўсядзённым жыццём студэнткі. Твор выкананы ў халодных блакітных адценнях, што перадае атмасферу сканцэнтраванасці. На сценах пакоя — партрэты рэвалюцыйных лідараў. Аднак акрамя сацыялістычных матываў Мікалай Смолін змог увасобіць нацыянальныя рысы сібірскай культуры.

Іван Цюцікаў у рабоце «Старацелі» адлюстроўвае індустрыяльную рэчаіснасць у аб'ектыўных праўленнях. Тут няма штучнага аптымістычнага настрою, характэрнага для мастацтва сталінскай эпохі. Прырода займае важнае месца ў сюжэце і служыць фонам для герояў карціны. Дынамізм у творы прысутнічае дзякуючы колеравым рашэнням.

Новы этап у творчасці сібірскіх мастакоў пачаўся пасля перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Сельска-гаспадарчую тэматыку раскрываюць К. П. Цімафеева («Цалінныя землі», 1950-я) і М. П. Хамкоў («У пасляваенным калгасе», 1950). Таксама дадзены перыяд прадстаўляюць партрэты Л. М. Агеніна («Партрэт Героя Сацыялістычнай Працы механізатара Сяргея Харанькі», 1949) і В. В. Ціткова («Гарнавы», 1957). У гэты перыяд мастакі пачынаюць звяртацца да паўсядзённых матываў, анімалістыкі, лірычнага пейзажа і інш.

Эпоха адлігі ў творчасці сібірскіх мастакоў паўстае ў цёплых вобразам роднай прыроды. Творцы натхняюцца працэсам засваення нетраў сібірскай зямлі, надзяляюць гераічнай паэтыкай матывы індустрыяльных будоўляў. У экспазіцыі дадзены перыяд прадстаўлены работамі новасібірскага мастака І. П. Папова

Анатоль Марэцкі «Эцюд старой», 1967 г.

(«Партрэт каваля», 1967) і А. М. Няўзгодзіна («Геологі», 1980). Прыблізна ў гэты час пачынае развівацца вясковая тэма. Жывапісныя вобразы створаны сібірскімі мастакамі В. П. Хлынавым, П. Л. Паротнікавым, І. П. Паповым, В. І. Чырковым і інш. Аўтары выкарыстоўваюць мяккія колеры, якія найлепш адлюстроўваюць прыгажосць сібірскай прыроды. Яркімі экспанатамі гэтага кірунку з'яўляюцца творы Паўла Паротнікава «Узгоркі» і «Сібірскае поле».

Многія мастакі на працягу доўгіх гадоў заставаліся вернымі прадаўжальнікамі традыцыі рускага рэалістычнага жывапісу. Яркім прыкладам з'яўляецца твор Барыса Крукава «Краявід» (1981—1982). Гэта своеасаблівы гімн рускаму рэалістычнаму пейзажу. Аўтар таленавіта спалучае лесіравальныя прыёмы і яркія каларыстычныя рашэнні. Уладзімір Капаеў таксама паглыбляецца ў свет лірычнага краявіду, што знаходзіць адлюстраванне ў рабоце «Мокры дзень» (1993).

Акрамя жывапісу на выстаўцы паказаны погляд на культуру Сібіры праз графічнае мастацтва. У экспазіцыі прадстаўлены творы друкаванай графікі Нова-сібірскага дзяржаўнага мастацкага музея, створаныя з пачатку 1960-х да сярэдзіны 1980-х гадоў. Гэты перыяд вызначаецца разнастайнасцю стыляў, мастацкіх рашэнняў і творчых індывідуальнасцей. 1960—1970-я — час уздыму графічнага мастацтва Сібіры. Перажывае свой росквіт лінагравюра, быў арганізаваны Саюз мастакоў Расіі, пачаўся прыток маладых аўтараў у Сібір. Ёсць магчымасць пазнаёміцца з творчасцю карыфеяў сібірскай графікі А. М. Ананьіным, Э. С. Гарахоўскім, В. Р. Васільевым, А. А. Чармашэнцавым і інш. Своеасаблівым цэнтрам экспазіцыі стаў трыпціх «Сібір» М. І. Дамашэнкі і А. М. Мураўёва. Кампазіцыя ўспрымаецца як старонкі кнігі, якую цікава вывучаць і дарослым, і дзецям.

Асноўныя тэмы сібірскай графікі — фальклорныя сюжэты, архітэктура старых гарадоў, прырода Поўначы і яе карэнныя жыхары. Графічнае мастацтва Сібіры атрымлівае шырокае прызнанне, яно прысутнічае на розных выстаўках.

«Сібір шматабличная» адкрывае для беларускіх аматараў мастацтва рэдку магчымасць пазнаёміцца з загадкавай і прыцягальнай культурай сібірскага краю праз жывапісныя вобразы і графічныя малюнкi мясцовых мастакоў. Такая далёкая, амаль міфічная, зямля становіцца блізкай і цёплай у зале мастацкага музея.

Выстаўка працуе да 16 чэрвеня.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Прыгажосць навокал

Мастацкая галерэя «Універсітэт культуры» запрашае на персанальную выстаўку фатографа Анатоля Дрыбаса «Вакол нас». У экспазіцыі — панарамныя здымкі і пейзажы самых розных куткоў нашай радзімы, зробленыя за апошнія гады.

Анатоль Дрыбас прафесійна займаецца фатаграфіяй з 1981 года. Працаваў фатографам у выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі», выкладаў курс «Фотаграфіка» ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Сёння майстар — член фотаклуба «Мінск» і аб'яднання «Фотамастацтва». У сваім прафесійным жыцці не абыходзіцца без творчасці, што пацвярджае яго ўжо сорак першая выстаўка «Вакол нас». Спецыфіка работы фотакарэспандэнта патрабуе ўмення здымаць самыя розныя аб'екты: помнікі культуры, заводы, фабрыкі, інтэр'еры і шмат іншага. Але любімай тэмай А. Дрыбаса быў і застаецца беларускі пейзаж.

У экспазіцыі прадстаўлена некалькі дзясяткаў работ, аб'яднаных адной тэмай — прыгажосцю роднага краю. Аўтар звяртае ўвагу як на шырокія прасторы палёў, блакітных азёр,

паўнаводных рэк, так і на маленькія дэталі — нахшталь чароўнай кветкі ці пухнатай вавёркі. У сваіх работах Анатоль Дрыбас падкрэслівае багацце і гармонію беларускай прыроды, якую людзі рэдка заўважаюць у паўсядзённых клопатах. Дзякуючы фотаздымкам наведвальнікі могуць здзейсніць невялікія імправізаваныя вандроўкі па беразе бліскачэй ракі, зімовым лесе, квітнеючых палях...

Тэматычна работы можна падзяліць на некалькі частак: рэкі, азёры і іншыя вадаёмы нашай краіны, летнія і зімовыя пейзажы, жывёлы і гарадскія замалёўкі. Першую «групу» складаюць фотаздымкі берагоў Свіслачы, Бярэзіны, Рыбчанкі (Радашковіцкі раён). Калаж «Рака Бярэзіна. Пору года» паказвае такую розную, але заўсёды прывабную прыгажосць аднаго і таго ж берага ракі вясной, зімой, летам і восенню. Імправізаваная група «жывёлы» прадстаўлена найменш. Складаецца яна з трох фотаздымкаў, на якіх адлюстравана свабоднае жыццё вавёрак, касуль, качак... Кадры здаюцца жывымі за кошт правільна выбранага моманту і дынамікі.

Пейзажы і гарадскія замалёўкі прадстаўлены больш маштабна. У гэтай

«Балет» ў скверы Траецкая гара.

серыі фатограф адлюстроўвае прыгажосць нашай сталіцы. У аб'ектыў майстра трапілі вядомыя мінчанам вулкі,

помнікі, храмы. Фотаздымкі Анатоля Дрыбаса вяртаюць да простых паўсядзённых радасцей, паказваюць чараўніцтва роднай прыроды, дапамагаюць запаволіцца і адпачыць ад перажыванняў і клопатаў. Геаграфія творчасці фатографа ахоплівае ўсю Беларусь. Тут можна ўбачыць пейзажы Мінскай, Віцебскай, Брэсцкай абласцей, зазірнуць у розныя куткі нашай краіны і нацешыцца атмасферай спакою.

Анатоль Дрыбас падпісвае свае работы вельмі проста: «Усход. Рака Свіслач», «Усход у лесе», «Вавёрка» і інш. Але яркія фотаздымкі не патрабуюць дадатковага тлумачэння. Агледзеўшы экспазіцыю, можна зрабіць выснову, што восень — любімая пара года фатографа. Работы Анатоля Дрыбаса часам нагадваюць творчасць іншага беларускага фатографа — Міколы Лінніка. Абодва майстры звяртаюць увагу на прыгажосць, якая заўсёды вакол нас, але да якой мы прывыклі ўжо не заўважаем. «Вакол нас» — добрая нагода для таго, каб вярнуцца, хаця б думкамі, да роднай прыроды, знайсці гармонію ў душы і сэрцы.

Выстаўка працуе да 5 чэрвеня.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Ларыса ЦІМОШЫК

Рэха вайны ў беларускіх стужках

«Альпійская балада», «Дняпроўскі рубаж», «У жніўні 44-га...», «Брэсцкая крэпасць»... А колькі ваенных фільмаў прыгадаеце вы? Ці будзе сярод іх тыя, якія належаць да ўзораў айчыннага кінематографа? Ці супадзе ваша меркаванне з думкамі кінакрытыкаў? Дарэчы, на мінулым тыдні ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі ў рамках Тыдня культуры адбыўся круглы стол да 100-годдзя беларускага кіно. Сімвалічна, што напярэдадні 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў ён быў прысвечаны менавіта ваенным фільмам, бо абмяркоўвалася тэма «Рэха Вялікай Айчыннай у беларускім кіно».

Аб беларускім кінематографе часоў Вялікай Айчыннай вайны распавяла Антаніна Карпілава, загадчык аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт. Ваенная тэма развівалася ў розных кірунках і жанрах. Пачалі яе распрацоўку франтавыя кінааператары. Сярод іх — Марыя Сухава, чый подзвіг быў адлюстраваны ў ігравым фільме «Глыбокая плынь». «Ігравое кіно стала адгукацца на падзеі Вялікай Айчыннай вайны ў міфалагічным стылі эпохі, буйнога штрыха, высакамоўнай, у чымсьці імперскай манеры — фільмы «Канстанцін Заслонаў», «Гадзіннік спыніўся апоўначы» і гэтак далей, — згадвае Антаніна Аляксееўна. — Шасцідзясятнікі прынеслі іншае дыханне — гэта былі людзі, апаленыя вайной у дзяцінстве: Віктар Тураў, Валерый Рубінчык, Ігар Дабралюбаў, Валерый Рыбараў. 1960—1980-я гады я б абазначыла як этап адлюстравання вайны як вялікай трагедыі. Асабліва гэта відаць у фільме «Ідзі і глядзі» Элема Клімава. Мы яго лічым сваім, бо ён створаны па прозе Алеся Адамовіча і здымкі адбываліся ў беларускіх лакацыях».

Цяперашні час у кіно спецыяліст асэнсоўвае з доляй горачы, бо яму характэрна вяртанне да лякал і шаблонаў. Сярод самых свежых работ — «Час вярнуцца». На думку Антаніны Карпілавай, гэта якасны дынамічны фільм, які больш адпавядае прыгодніцкім канонам, але гэта кіно не для рэфлексіі, бо ўспрымаецца больш як відовішча. Такая работа сведчыць, што беларускае кіно развіваецца стадыяльна, што не хапае фільмаў, якія прымусяюць думаць. Як прыклад якаснага ваеннага фільма яна згадала карціну «Сведка» Валерыя Рыбарава, дзе на лёсе падлетка паказана, што адбываецца з чалавекам пасля вайны.

У дакументальным кіно Антаніна Карпілава вылучыла два фільмы Аляксандра Карпава: «Ішоў мокры снег» (споведзь дзяцей, якія перажылі канцлагер) і сімваліка-метафарычную стужку «Палітра памяці». На яе думку, гэта два фільмы-палюсы, паміж якімі і існуе беларускі ваенны кінематограф. Ваенная тэма гучыць і ў анімацыі. Сярод таго, што абавязкова варта паглядзець з нагоды 100-годдзя беларускага кіно, — «263 ночы», дзе ідзе размова пра Халакост, і «Лыжка для салдата» — прытча аб вандраванні лыжкі на фронт. Абодва стварыла Ірына Тарасава.

Наталля Агафанава, старшы навуковы супрацоўнік аддзела экранных мастацтваў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, закрнула тэму ваенных ігравых серыялаў, падзяліўшы іх на так званыя вузлы. Першы — наша вялікае кінабагацце. Гэта ў першую чаргу «Белая зямля» — трохсерыйны фільм зняты на «Беларусьфільме» ў 1970 г. па матывах аднайменнай аповесці Аляксея Лявонцьева (у аснову пакладзена рэальная гісторыя аб аперацыі «Хольцаўце»). Наталля Агафанава падкрэсліла вялікі маштаб гэтай ваеннай кінастужкі, дзе паказаны два антаганісты, якія суіснуюць побач. Гэтае кіно ўздымае пытанне, як застацца чалавекам у экстрэмальных абставінах і выжыць пры ўзаемнай падтрымцы. У спісе вялікага — трохсерыйны фільм «Доўгія вёрсты вайны» (1975). па творах Васіля Быкава «Жураўліны крык», «Атака з ходу», «На ўсходзе

сонца». Наталля Анатольеўна зазначыла, што на той час гэта быў новы прыём, калі кожная серыя мае сваю назву і сюжэт, аднак фільм не развальваецца на тры аўтаномныя навалы. Дасягаецца гэта дзякуючы скразным персанажам, што папярэднічала сённяшняму серыяльнаму наратыўнаму ўскладненню з яго вертыкальна-гарызантальным разгортваннем сюжэта. У спісе выдатных работ таксама «Яго батальён» па аднайменнай аповесці Васіля Быкава (дзе серыі, 1989 г.). Усе гэтыя тры фільмы аб'ядноўвае асоба аднаго выдатнага майстра — рэжысёра Аляксандра

Кадр з фільма «Ідзі і глядзі».

Карпава. Як падкрэсліла Наталля Агафанава, ён паказаў суровую прастату будняў вайны — ростані, безыменныя вышыні, ні манументалізацыі, ні плакатнасці, галоўны герой — пехацінец вайны на маральных ростанях.

Другі вузел у ігравых серыялах, паводле меркавання Наталлі Агафонавай, — так званае ідэйнае кіно, дзе пунктам адліку стаў фільм «Руіны страляюць...» Віталія Чацверыкова (1970—1972 г.). У гэтым жа ваенным кінаблоку «Парашуты на дрэвах» Іосіфа Шульмана (1973 г.), «Дзяржаўная граніца» Вячаслава Нікіфарова (1980-я гг.). Наталля Агафанава лічыць, што Шульман больш арганічна злучыў у сваёй рабоце дакументальны і ігравы матэрыял у адрозненне ад Чацверыкова.

Трэці вузел, на думку спецыяліста, — так званае іншае кіно часу перабудовы, першая спроба выйсці за рамкі савецкага дыскурсу пра вайну, каб сказаць нешта новае — гэта «Пераправа» Віктара Турава (1988 г.) і «Плач перапёлкі» Ігара Дабралюбава (1990 г.).

Чацвёрты вузел — прыгодніцкае ваеннае кіно, дзе зыходным пунктам стаў фільм Міхаіла Пташукі «Час выбраў нас» (1976, 1978 гг.). У стужках такога жанру больш каштоўная не рэфлексія рэжысёра на тэму чалавека на вайне, а розныя авантуры. Менавіта гэта стала характэрнай рысай ігравых серыялаў 2000-х гадоў, замацаваўшыся ў асноўных клішэ. «У адрозненне ад сваіх папярэднікаў фільмы сталі мець жанравы ўхіл шпіёнскага дэтэктыва, галоўныя героі нагадваюць суперменаў, баявая сюжэтная лінія пераплятаецца з лірычным, але тая адыходзіць на другі план. Сярод такіх работ — «Замах», «Немец», «Сляды апосталаў», «СМЕРШ», — нагадала Наталля Агафанава. Канешне,

гэта любімыя многімі і даволі папулярныя серыялы. Аднак тут сапраўды ёсць над чым задумацца нашаму чытачу: такія фільмы адпавядаюць запатрабаваным сучаснага глядача, але ці не страцілі мы за пагонямі і шпіёнскімі авантурамі душэўнае і інтэлектуальнае кіно?

Адзін з папулярных сёння прыёмаў у ваенных фільмах — снайпер супраць снайпера. Наталля Агафанава згадала, што адным з першых у гэтым плане стаў «На безыменнай вышыні» (2004). Сярод мноства сучасных серыялаў яна асабліва вылучыла той, які абавязкова варта паглядзець, — «У чэрвені 1941» (2008) па матывах аповесці Алега Смірнова «Чэрвень». Менавіта з гэтага твора, падкрэслівае Наталля Анатольеўна, узяты метафарычны прыём аднаўлення пагранічнага слупа, які можна бачыць у розных ваенных фільмах, у прыватнасці ў «Дзяржаўнай граніцы».

Наталля Агафанава заклапочана тым, што сённяшні ігравы серыял набліжаны да камп'ютарнай гульні. «Ці чакаць у кіно

рабоце, загадчыка кафедры кіно і тэлебачання БДАМ, кандыдата мастацтвазнаўства: «У фільме шмат відовішчых і натуралістычных, разбуральных і крыжавых сцэн, закліканых паказваць нервы глядачоў: абвальванне падарванага чыгуначнага моста, падзенне эсэсаўца яму-пастку, расправа з дзіцем, схаваным у сене, пры дапамозе вілаў. Нават на этапе ўступных цітраў, калі пасярод пустого чорнага экрана высвечваецца маркіроўка 12+, чуюцца гук стрэлу, і вакол плюса ўтвараецца кружок белай павуцінкі прастрэленага шкла». Але Ігаравіч акцэнтуюе ўвагу на гэтым прыёме, бо відавочна: у ім сумешчаны адсылка да тэмы адбранага вайной дзяцінства і просты спосаб завалодання ўвагай глядача. «Паабяцаць стрэлам відовішччасці і далей на працягу ўсёй карціны выконваць гэтае абяцанне, падтрымліваючы ўзровень адрэналіну, — рэжысёрская стратэгія ўздзеяння на масавую аўдыторыю, — перакананы ён. — Такім чынам захоплены праглядам чалавек паралельна з успрыманням уражальных сцэн засвоіць ідэйнае напаўненне фільма».

Алег Ігаравіч нагадаў, што класічныя беларускія фільмы пра Вялікую Айчынную вайну былі створаны, калі рэпертуар Нацыянальнай кінастудыі фарміраваўся выключна па тэматычным прынцыпе і ў найлепшых фільмах ваенная тэма раскрыта ў розных ракурсах на высокім мастацкім узроўні. Аднак у асноўным у жанры драмы. Засяродзіўшы асноўную ўвагу на рэалізацыі тэмы вайны ў выглядзе тэлесерыяльнай прадукцыі і вострасюжэтных стужак, сучасны беларускі кінематограф працягвае развіццё ваеннай тэмы ў жанравым ключы, не прэтэндуючы на саперніцтва з дасягненнямі мінулых гадоў.

У шэрагу беларускіх фільмаў, прысвечаных ваеннай тэме, на думку спецыяліста, асабліва вылучаецца сваім ідэйна-мастацкім рашэннем псіхалагічная драма «Ворагі» (2007) — таленавітая дэбютная работа рэжысёра Марыі Мажар. Драматычная гісторыя аб акупаванай немцамі беларускай вёсцы становіцца полем бітвы са стэрэатыпамі ваеннага кіно: два варажыя бакі вучацца разумець аднаго, знаходзіць кампрамісы, пачынаюць бачыць у сваім ворагу звычайнага чалавека, здольнага адчуваць, перажываць, кахаць.

У сваім выступленні Алег Сільвановіч падрабязна згадаў гісторыю беларускага кінематографа, пачынаючы ад фільма «Канстанцін Заслонаў», які лічыцца першай айчыннай ваеннай стужкай (рэжысёр А. Файнцымер, В. Корш-Саблін, 1949 г.).

На думку спецыяліста, асноўным пунктам адліку ў новай распрацоўцы ваеннай тэмы стаў ваенна-прыгодніцкі фільм «У жніўні 44-га...» (2000 г.), пастаўлены па матывах рамана Уладзіміра Багамолава «Момант ісціны». Работа Міхаіла Пташукі мела ашаламляльны глядацкі поспех. Яму ўдалося падняць пытанне жанравага ўзроўню настолькі высока, што яе не ўдаецца дасягнуць да гэтага часу пры ўсіх магчымасцях камп'ютарных тэхналогій сучаснай кінавытворчасці.

Алег Сільвановіч таксама нагадаў дваццацігоддзя Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм», звязаны з міжнародным прызнаннем ваеннай драмы «У тумане» (2012 г., знята па аднайменнай аповесці В. Быкава). У вытворчасці карціны акрамя Нацыянальнай кінастудыі прынялі ўдзел кінакампаніі Германіі, Расіі, Нідэрландаў і Латвіі. Частковае фінансаванне фільма атрымаў ад Еўрапейскага фонду развіцця кінематографіі «Eurimages». Упершыню ў гісторыі беларускага кіно фільм быў уключаны ў асноўную конкурсную праграму 65-га Канскага міжнароднага кінафестывалю і заваяваў прэстыжны прыз ФІПРЭСІ «За найлепшы фільм».

Ірына ПРЫМАК

Храм у храме

Моўчадзь — даўняе мястэчка Беларусі. Упершыню згадваецца ў летапісных крыніцах у першай палове XV стагоддзя. Цяпер Моўчадзь — аграгарадок у Баранавіцкім раёне Брэсцкай вобласці. У цэнтры Моўчадзі ўзвышаецца Свята-Петра-Паўлаўская царква — архітэктурны помнік XIX стагоддзя. Белакаменная царква ўяўляе сабой кананічны чатырохчасткавы храм: званіца, трапезная, малітоўная зала, апсіда. Асноўны кубападобны аб’ём пад чатырохсхільным дахам увянчаны маляўнічым пяцікупаллем. У гэтым годзе царква адзначыць 150-гадовы юбілей.

Назіраючы, як сучасныя гаджэты адрываюць дзяцей і моладзь ад духоўнасці, прапагандуюць толькі матэрыяльна-эгаістычныя рэчы, ён вырашыў стварыць пры царкве дзіцячую бібліятэку,

бо кніга — крыніца ведаў, выток мудрасці. Менавіта кніга, упэўнены іерэй Іаан, развівае мысленне, уяўленне, мову дзіцяці, фарміруе ў яго маральныя ідэалы, вучыць аналізаваць, параўноваць, рабіць высновы. Аднавяскоўцы падтрымалі ініцыятыву. Сталі прыносіць у храм кнігі. Хутка бібліятэка царквы папоўнілася выданнямі не толькі для дзяцей і юнацтва, але і для дарослых. Пытаемся ў святара, ці карыстаюцца попытам кнігі. «Так, — адзначае іерэй Іаан, — вяскоўцы часта прыходзяць па кнігі, многія раяцца, якую лепш прачытаць, каб атрымаць адказ на хвалюючае жыццёвае пытанне. Бывае, што і абмеркаванне зместу кніг разам праводзім».

Самыя актыўныя чытачы — вучні пачатковых класаў. Гэта вельмі радуе святара, бо любоў да чытання закладваецца ў дзяцінстве. Дарэчы, кнігі з бібліятэкі царквы падарожнічаюць па ўсім прыходзе: іерэй стаў ініцыятарам і перасоўнай бібліятэкі, бо не кожны чалавек мае магчымасць даехаць да храма.

Напярэдадні Тыдня дзіцячай кнігі бібліятэка маўчадскай царквы папоўнілася кнігамі для дзяцей з аўтографамі сучасных беларускіх аўтараў: Алеся

Карлюкевіча, Міхася Пазнякова, Уладзіміра Мазго, Наталлі Саветнай, Таццяны Дашкевіч, Дзмітрыя Нікалаева, Тамары Кавальчук, Іосіфа Рогаля, Валянціны Драбышэўскай. Атрымалі юныя чытачы міжнародны зборнік паэзіі і прозы «У краіне фантазій» (укладальнікі М. Пазнякоў, Т. Кавальчук, В. Баюканскі).

Аповеды дзяцей і дарослых пра Вялікую Айчынную вайну «Ніколі не забудзем» (укладальніца Таццяна Дашкевіч) адразу зацікавілі маленькіх прыхаджан, бо ім добра вядома страшная гісторыя роднай вёскі: у ліпені 1941 года Моўчадзь была акупавана фашыстамі, якія стварылі тут гета. Для ўвекавечання памяці 112 землякоў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, 3600 мірных жыхароў, расстраляных фашыстамі, у 1977 годзе ў Моўчадзі ўстаноўлены помнік — скульптурная кампазіцыя і дзве стэлы, на адной з якіх — імёны загінулых.

Спадзяёмся, што бібліятэка царквы будзе папаўняцца новымі выданнямі, а вялікая справа іерэя Іаана Пашкевіча ў далучэнні прыхаджан да кнігі сапраўды ўзбагаціць духоўны свет кожнага маўчадца.

Валянціна ДРАБЫШЭўСКАЯ
Фота даслана аўтарам

У сэрцы ты ў кожнага, Перамога!

9 мая Смаргонская раённая бібліятэка прыняла ўдзел у раённым свяце да Дня Перамогі і арганізавала інтэрактыўную бібліятэчную пляцоўку «У сэрцы ты ў кожнага, Перамога!» у гарадскім парку.

На кніжна-ілюстрацыйнай выставе «У сэрцах і кнігах — памяць пра вайну» былі прадстаўлены кнігі пісьменнікаў, якія прайшлі дарогамі вайны, якія напісалі для нас выдатныя кнігі пра сваю вайну, пра салдацкае сяброўства, франтавое таварыства, цяжар паходнага жыцця, дзёрцтва і геройства. З дапамогай QR-кодаў кожны ахвотны мог паглядзець фільм ці паслухаць аўдыякніжку.

Для дзяцей і дарослых былі падрыхтаваны лагічная гульня «Шыфры і шыфроўкі», дзе з дапамогай Азбукі Морзе трэба было расшыфраваць пашанне, інтэрактыўная гульня «Трывожны чамаданчык», які збіраў на выпадак непрадбачанай сітуацыі, гульня «Дарога Перамогі», пазлы на ліпучках «Ваенная тэхніка», віртуальнае падарожжа «Зазірні ў сапраўдны танк!». Асабліваю цікавасць выклікала віктарына «3 салдацкага рэчмяшка», дзе на лістах-трохвугольніках былі напісаны пытанні аб падзеях ваеннага часу.

Разам з дзецьмі быў сабраны вялізны букет бэзу. Папулярнасцю карысталася і паслуга «Аквагрым».

Юлія ЖУК
Фота даслана аўтарам

Справа жыцця

Дзень адкрытых дзвярэй прайшоў у Бастунскай сельскай бібліятэцы-клубе. Ён быў прымеркаваны да 70-годдзя бібліятэкі.

Святую праграму падрыхтавалі бібліятэкар Ірына Карповіч і культурніцкі арганізатар Алена Булаўка. Бібліятэкар пазнаёміла гасцей з гісторыяй даўжынёю ў 70 гадоў. З пачуццём глыбокага хвалявання згадалі ветэранаў бібліятэчнай справы, супрацоўнікаў, якія аддана і шчыра служылі сваім чытачам. Словы віншавання прагучалі ад дырэктара Воранаўскай раённай бібліятэкі Наталлі Камінскай.

Зарына ВАСЮКЕВІЧ
Фота даслана аўтарам

Ушанаванне памяці

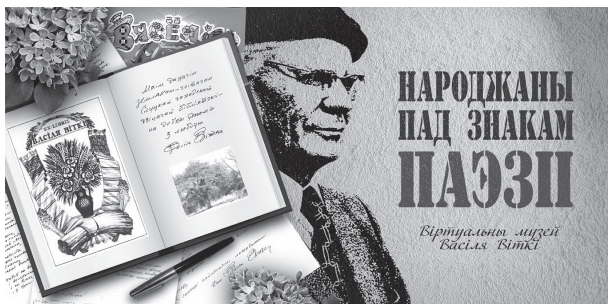
Зборам і захаваннем ведаў пра Васіля Вітку Слуцкая раённая цэнтральная бібліятэка займалася многія гады. У 2008 годзе з мэтай папулярызацыі літаратурнай спадчыны Васіля Віткі бібліятэка арганізавала Віткаўскія чытанні. З таго часу канферэнцыя праходзіць штогод у маі цягам тыдня.

У 2017 годзе, дзякуючы намаганням бібліятэкі, Слуцкім раённым Саветам дэпутатаў 27-га скліду было прынята рашэнне прысвоіць імя пісьменніка Васіля Віткі вуліцы ў новым мікрараёне горада. У 2021 годзе, да 110-годдзя з дня нараджэння земляка-пісьменніка, кніжніца сумесна з чытачамі, маладымі дызайнерамі Веранікай Шушкевіч і Ільёй Падалкам, распрацавала праект інтэрактыўнага сквера па вуліцы пісьменніка.

Лагічным працягам шматгадовай працы бібліятэкі стала з’яўленне віртуальнага музея Васіля Віткі «Народжаны пад знакам паэзіі». Так некалі крытык Вера Палтаран сказала пра Васіля Вітку. Праект створаны ў цесным супрацоўніцтве з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры

Бесплатны лічбавы рэсурс адкрыўся для анлайн-карыстальнікаў на сайце ўстановы напрыканцы 2023 года. З ім таксама можна пазнаёміцца праз QR-коды ў скверы па вуліцы Васіля Віткі.

Супрацоўнікі Слуцкай бібліятэкі распрацавалі дызайн-макет віртуальнага музея, прааналізавалі значную колькасць матэрыялаў — кніг, артыкулаў з газет, часопісаў, архіваў, інтэрнэт-крыніц. Праведзена вялікая работа па пошуку дакументаў, фотаздымкаў. Паступова было алічавана і адрэдагавана з фондаў бібліятэкі больш за 30 кніг агульным аб’ёмам 1430 старонак.

Віртуальны музей складаецца з пяці раздзелаў. Матэрыялы кожнага ахопліваюць розныя бакі шматграннай жыццёвай, творчай і педагогічнай дзейнасці Васіля Віткі. Шматлікія звесткі падмацаваны ўспамінамі Васіля Віткі, інтэрв’ю, архіўнымі дакументамі і матэрыяламі, фотаздымкамі.

У раздзеле «Аб творчасці» прадстаўлены бібліяграфічныя спісы твораў пісьменніка, літаратурнакрытычныя артыкулы і рэцэнзіі, лісты Васіля Віткі. Асобная рубрыка знаёміць з дзейнасцю творцы на пасадзе галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка». Педагагічная дзейнасць пісьменніка адлюстравана ў рубрыцы «Вітка-педагог».

Падрабязна разглядаецца літаратурная спадчына паэта і яго перакладчыцкая дзейнасць. Прадстаўлены поўныя тэксты твораў, публіцыстычных артыкулаў, аўдыязапісы, творы на замежных мовах.

Практычныя матэрыялы метадычнай скарбонкі ў раздзеле «Сцэнарыі» будуць карысныя для педагогаў, выхавацеляў, бібліятэкараў падчас арганізацыі заняткаў і мерапрыемстваў у кантэксце папулярызацыі Віткаўскай спадчыны.

У раздзеле «Ушанаванне памяці» можна пазнаёміцца з творами-прысвячэннямі, матэрыяламі па правядзенні Майскіх віткаўскіх чытанняў, звесткамі аб лаўрэатах прэміі часопіса «Вясёлка» імя Васіля Віткі, а таксама знайсці інфармацыю аб ушанаванні памяці нашага славаціта земляка ў назвах вуліц, школы, адкрытага акцыянернага таварыства, бібліятэкі, мемарыяльнай дошкі, сквера.

Людміла ГУРЫНОВІЧ,
дырэктар Слуцкай раённай цэнтральнай бібліятэкі

Зламаць стэрэатыпы

Знакаміты джаз-хор Свядлоўскай дзяржаўнай дзіцячай філармоніі (г. Екацярынбург) упершыню выступіў на беларускай сцэне з праграмай «АКУСТИКА А CAPELLA». У рэпертуар калектыву ўвашлі найлепшыя ўзоры джазавай музыкі, фальклор розных народаў свету, сачыненні сучасных кампазітараў.

Гісторыя джаз-хору пачалася ў 1988 годзе. З таго часу маленькая група дзяцей вырасла да вялікага калектыву, у які ўваходзяць больш за 150 дзяўчынак ад 5 да 18 гадоў. Хор падзяляецца на тры ўзроставыя катэгорыі: малодшая, сярэдняя і старшая (канцэртная) групы. Іх нязменны мастацкі кіраўнік Марына Макарава старанна падбірае рэпертуар згодна з узростам і зацікаўленасцю дзяцей. Галоўны дырыжор удастоена прэміі губернатара Свядлоўскай вобласці за заслугі ў сферы мастацтва і культуры ў 2006 годзе (праграма К. Джэнкаіна «ADIEMUS. Танцы ўвечна») і ў 2012 (праграма «Планета звука»). У 2010 годзе — звання «Заслужаны работнік культуры РФ». Марына Макарава актыўна займаецца метадычнай работай у рэгіёне, праводзіць майстар-класы і з'яўляецца членам журы ўсерасійскіх і міжнародных конкурсаў. З цеплынёй і пяшчотай адгукаецца пра свой калектыв, які вядзе з самага пачатку яго дзейнасці: «Мы існуем ужо больш чым 30 гадоў і раслі разам з тым, як павялічваліся калектывы. У нейкі момант мы зразумелі, што джаз стаў вельмі цесным для нашых амбіцый і магчымасцей, таму пачалі пашыраць рэпертуарныя граніцы. І дагэтуль працуюць над тым, каб гарманічна спалучаць класічную музыку, творы сучасных аўтараў і джазавыя кампазіцыі.

Паглядзім на праграму «АКУСТИКА А CAPELLA», якая складаецца з твораў кампазітараў XX—XXI стагоддзяў, не

звязаных адзін з адным ні музычным стылем, ні краінай, ні тэматыкай творчасці. Сюды ўвайшлі беларускія, рускія і філіпінскія народныя песні, класічныя кампазіцыі Н. Банет, С. Ліка, Р. Эсмейл, Л. Гарбунова, творы сучаснага кампазітара А. Бяндэрскай. Спецыяль-

Азіі (Кітай, Румынія, Швецыя, Фінляндыя, Аўстрыя, Чэхія, Італія, Бельгія, Нідэрланды, Польшча, Венгрыя, Балгарыя, Літва, Японія, Латвія, Швейцарыя, Ганконг). Расійская тэлепраграма «Нюка, все вместе! Хором!» стала апошнім конкурсам, дзе калектыв Свядлоўскай

на для беларускіх глядачоў дзіцячы джаз-хор падрыхтаваў песню «Закаці, закаці, яснае сонейка» (апрацоўка А. Бяндэрскай). Работа над кампазіцыяй ішла вельмі хутка. «Гэтая песня лягла, быццам наша родная, так яна спадабалася. Неверагодны твор упрыгожыў нашу праграму», — дзеліцца Марына Макарава.

Калектыв шматразова прымаў удзел у прэстыжных конкурсах і фестывалях у Екацярынбургу і далёка за яго межамі. За гады існавання джаз-хор пабываў у розных краінах Еўропы і

дзіцячай філармоніі прадставіў свой незвычайны рэпертуар і арыгінальнае выкананне. «Тое, што яны робяць, быццам выходзіць за межы чалавечых магчымасцей. Часам глядзіш на іх і не верыш: а што, так можна?» — пракаментавала выступленне джаз-хору на шоу галоўны дырыжор Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Рэспублікі Беларусь Вольга Янум. Выступленне калектыву Свядлоўскай дзіцячай філармоніі на нашай сцэне стане зыходным пунктам для беларускіх хормайстраў, якія ў будучыні мо-

гуць пашырыць магчымасці нашых дзіцячых хароў па вопыце расійскіх калег, лічыць Вольга Янум.

Вернемся да праграмы «АКУСТИКА А CAPELLA». Спеў без музычнага суправаджэння паказвае сілу гуку, яго шырыню і багацце. Два канцэртныя аддзяленні ўспрымаюцца па-рознаму. Першая частка, куды ўвайшлі творы Р. Дубра («Missa de spiritu sancto»), Н. Банет («Балада пра пацалунак»), С. Ліка («Вар'яцкія птушкі»), Л. Екабсон («Folk mass»), успрымаецца як светлая сонечная раніца. Мяккія галасы джаз-хору ахутваюць залу лёгкай атмасферай спакою. Другое аддзяленне, якое складаецца з кампазіцый Р. Эсмейл («Tuttarana»), М. Шэрвіна («Салавей»), філіпінскай народнай песні «Orde-e» (апрацоўка М. Т. Візкондэ-Ролдан), Л. Гарбунова («Русский календарь»), беларускай народнай песні «Закаці, закаці, яснае сонейка», А. Бяндэрскай («Поле, поле...»), рускіх народных песень «Скоморошина» (апрацоўка А. Аранбіцкага), «Вдоль да по речке» (апрацоўка Я. Пятрова), Х. Эльбердзіна («Cantate Domino»), больш нагадвае насычаны дзень, што суправаджаецца яркімі акцэнтамі. Складана вылучыць найлепшыя кампазіцыі ў праграме, але незабыўнае ўражанне пакінулі філіпінская і беларуская народныя песні, творы С. Ліка і М. Шэрвіна «Вар'яцкія птушкі» і «Салавей». Іх аб'ядноўвае незвычайны напеў і шырыня гукаў, якія запоўнілі залу. Здавалася, што на сцэне замест дзяўчынак-падлеткаў знаходзіцца яркія экзатычныя птушкі з рознымі галасамі і паводзінамі.

Джаз-хор Свядлоўскай дзіцячай філармоніі сапраўды разбівае ўсе стэрэатыпы пра харавое мастацтва. Гэта ўжо не проста песні, а цэлае шоу, пастаўленае і адыграннае без адзінай ноты. Толькі чысты дзявочы голас: мяккі і ціхі, моцны і гучны, пяшчотны і кра-

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА, фота аўтара

зваротная сувязь

Біяграфія стагоддзяў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», прысвечаныя памяці паэта Міколы Аўрамчыка. У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з паэтэсай і празаікам Валянцінай Драбшэўскай.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — апавесць Васіля Быкава «Трэцяя ракета». У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы Ніла Гілевіча. У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні айчынных і замежных аўтараў. Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект

«Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя», гэтым разам слухачы пазнаёмяцца з творчасцю Алены Стэльмах. Штогучар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх. Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і месцам новага нумара «ЛіМа». У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

- 3 чэрвеня** — у Мінскі абласны краязнаўчы музей (г. Маладзечна, вул. Партызанская, 3) на свята «Цудоўны час — лагоднае лецеіка», прымеркаванае да Дня абароны дзяцей. Госць — Тамара Бунта. Пачатак у 10.30.
- 5 чэрвеня** — у публічную бібліятэку № 14 імя Францішка Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42) на творчую сустрэчу Уладзіміра Мазго з юнымі чытачамі. Пачатак у 11.00.
- 6 чэрвеня** — у Мінскую раённую цэнтральную бібліятэку (а. г. Міханавічы, вул. Школьная, 25) на свята «Лета з добрай кнігай. Урок міласэрнасці». Госць — Тамара Бунта. Пачатак у 13.00.
- 6 чэрвеня** — на ўскладанне кветак да помніка Аляксандру Пушкіну

- (набярэжная ракі Свіслач). Пачатак у 14.00.
- 6 чэрвеня** — у Дом дружбы (вул. Захарава, 28) на творчую імпрэзу, прысвечаную 225-годдзю з дня нараджэння А. С. Пушкіна. Пачатак у 16.00.
- 6 чэрвеня** — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Госць — Валерыя Саротнік. Творчы кіраўнік Іна Фралова. Пачатак у 18.30.
- 7 чэрвеня** — у гімназію № 39 (вул. Кунцаўшчына, 10) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго. Пачатак у 11.00.
- 8 чэрвеня** — на творчую сустрэчу з пісьменнікамі, прэзентацыю кніг на плошчы Свабоды (побач з ратушай). Пачатак у 16.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by
Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
30.05.2024 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 675

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 1043
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасць з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

